

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 41 (8625)

13 ОКТЯБРЬ

2016 йыл

КИШИ ЮМА

КАЗАН АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

КУТЛАЙМЫЗ!

НОГАЙ ХАЛКЫНЫНЪ ИЛМИ-ПРАКТИКАЛЫК
КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫНЪ СЫЙЛЫ ДЕЛЕГАТЛАРЫ ЭМ КОНАКЛАРЫ!

Сизди кезекли II Халклар ара «Ногайлар: XXI оьмир. Тил. Маданият. Бас булактан – келеектегиге» деп аталган илми-практикалык конференциясынынъ басланувы ман кутлаймыз.

Халкымыздынъ алтын бесиги, туьрк ырувларынынъ тувган ери – еннетли Алтай тогайларыннан Аскар тавга шыгып, Караногайдан, ак Кобаннан, Эдил ягаларыннан Манан сувына дейим шувылдаган уйкен шоьлдердинъ керилген кенълиги бурынги ййравлардынъ авызларында алавы аспанга еткен толгавларына айланган. Буьгуьнлерде сол тарапларда тоьгиллип калган ногай тамырымыз солкылдап, оьз тилининъ, маданиятынынъ, адабиятынынъ, аьдетлерининъ асыл булагын излестиреди, соларды коршалавга, оьрлентуьвге амаллар коьреди.

Ногай халкынынъ тил байлыгы, маданият туьрлилиги, оьмирлик аьдетлери бизим уллы Аталыгымыз – Россиядынъ, сав дуньядынъ анъакыл алтын асабалыгынынъ айырымас бир кесеги болады.

Йогарыда белгиленген илми-практикалык конференциясын оьткеруьв бизим куьнлерде айырым уллы маьнеди тутады. Биз оны дунья юзине шашыраган ногай миллетимиздинъ тек тили, адабияты, тарихи, маданияты эм санияты етискен ян-коьнъил каьмбиллигин эм оьнер бийиклигин коьрсетуьв

амалы болып калмай, ама Сырт Кавказдагы, Россия Федерациясында, савлай ер юзинде анъ-акыл байлыкты, дослыкты, бирликти беркитуьвге каратылган маьнели ямагат-политикалык оьзгерис деп те хош коьремиз.

Аьлиги еньил болмаган халклар ара аьллеринде миллетимиздинъ коьп ерлерге боьлинип яшайтаган кесеклери оьзлерининъ асыл негизине, бас булагына кайтуьвга ымтылуьвы – ол бу кыйынлы заманда дуньяда аман-сав калмага эм оьрленмеге талап этуьвнининъ биринши аьытлары. Бизге эндиги де бу йолымызда бизди айыратаган эм боьлетаган хыйлы буршавларды оьтпеге керек болады. Эм биз соны оьтеегимизге шек йок, сога шайыт – буьгуьнги 2-нши кере озгарылатакан конференциямыз!

Бу йылгы маданият акциямыз да дослыгымыздынъ эм ян ювыклыгымыздынъ, тамыр бирлигимиздинъ яркын уьлгиси болсын! Дуньяда парахатлыкты саклавга эм маданиятты оьрлендируьвге йол ашсын!

Баьринъызге де тынышлыкты, ян-коьнъил рагимликти, эмишликти эм наьсипти, йогары оьнер уьстинликлерди, бизим ортак тувган еримиз уьшин исинъызде етимислерди йораймыз!

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ редколлегиясы.

КОНФЕРЕНЦИЯ

Ногай халктынъ келеектегисине абыт

Бу йылдынъ 12-13-нши октябрь куьнлеринде Черкесск каласында II Халклар ара «Ногайлар: XXI оьмир. Тил. Маданият. Бас булактан – келеектегиге» деп аталган илми-практикалык конференциясы оьтеди.

Конференция Черкесск каласында СКГГТА-дынъ актовый залында озгарылаак. Конференциядынъ уйгынлавышылары – Россия ногайларынынъ федераллык миллет-культуралык автономиясы, У.Д. Алиев атындагы Карашай-Шеркеш патшалык университети, КЧР Оькимети бойынша Карашай-Шеркеш гуманитарлык тергевлер институты, «Ногай эл» Карашай-Шеркеш регионаллык ногай миллет-культуралык автономиясы болады. Шарада Россиядынъ, ювык эм алыс шет эллердинъ ногаеведение маьселелери уьстинде куллык еткен (тарих, этнология, тил, маданият, фольклор, саният бойынша) алдышы илми орталыкларынынъ аьлимлери, миллет-культуралык ямагатлык организацияларынынъ эм билимлендируьв тармагынынъ ваькиллери ортакшылык этедилер.

«Ногайский район» МО аькимбасы К.Янбулатов конференциядынъ уйгынлав комитетининъ председатели, филологиялык илмилерининъ кандидаты Н.Суьнова, «Ногай Эл» деген регионаллык ногай миллет-культуралык автономиядынъ председатели В.Казаков, КЧР-нынъ Ногай районынынъ аькимбасы Э.Керейтов конференция сопредседательлери боладылар. Конференция исинде 100-ден артык аьлимлер ортакшылык этеклер. Айтпага, онда шет эллери КНР-нынъ Пекин каласыннан, Вильнюс каласыннан, Молдова, Украина, Азербайджан, Казахстан, Узбекистан, Кыргызстан республикаларыннан эм Россия калаларыннан келген аьлимлер ортакшылык этедилер.

Конференцияга келген конаклар уьшин Архызга бир куьнлик экскурсия озгарылаак.

Конференцияга россия СМИ ваькиллери де шаькырылааклар.

А. МЕЖИТОВ,

«Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасынынъ орынбасары.

ОЬРМЕТЛИ АВЫЛ ХОЗЯЙСТВО

КУЛЛЫКШЫЛАРЫ!

«Ногайский район» МО Депутатлар йыйыны эм администрациясы сизди Авыл хозяйство эм асыллавышы промышленность куллыкшылар куьни мен кутлайды.

Ол – авыл хозяйство тармагын да кесписи бойынша куллык этетаганлардынъ байрамы болып калмай, савлай оьмири бойынша ерде ислеьтаганлардынъ байрамы. Ол – оьзлерин эм баскаларды яьшлшлар эм емислер мен, суьт эм эт продуктары ман канагатлап, мал, аслык оьстируьв мен эм аьыллаваьрекети мен каьрлеьвши КФХ эм ЛПХ хозяйстволардынъ байрамы.

Буьгуьн сенимлик пен айтпага болады: агропромышленность комплексининъ алдындагы борышларынынъ уьстинликли шешилуьвининъ бас негизи – ол йогары кеспи усталык, сайлаган исин суьюьв, ийги халк аьдет-йорыкларга алаллык.

Авыл хозяйство тармагын да коьп йыллар аьрекет еткен сыйлы ветеранларымыз йьлы соьзлерге тийисли. Олар оьзлерининъ кайратлы иси эм куьш куватлыгы ман, ерге суьйимлиги эм билимлиги мен районда агропромышленность производствосынынъ оьрленуьвине эм кайтадан аягына туруьвине себеплик еткенлер.

Сыйлы авыл хозяйство куллыкшылары! Сизинъ ис аьрекетинъиз коьнъилди оьрге коьтерген етимислер мен кувантсын, кургаклык эм баска табият баьле-казалары сизинъ эгин кырларынъызды эрек айланып оьтсинлер, оьз колларынъыз бан оьстирген онъысынъыз номай эм алал болсын.

Сизге еньил болмаган, элге керекли исинъыз уьшин уьйкен разылык!

К. ЯНБУЛАТОВ,

«Ногайский район» МО аькимбасы.

ЯРМАЛЫК

Куьзги куьн саьвлелери астында

Оьткен юма сонъгы куьн Ногай район орталыгы Терекли-Мектеб авылында Авыл хозяйство эм асыллавышы промышленность куллыкшылар куьнине багысланган ярмалык болып озды.

Куьзги юмарт шуваклы куьннинъ саьвлелери астында район эгинши-фермер, байыр ярдамшы хозяйстволары оьз коллары ман оьстирген кой эм тувар эт продукциясын колай баасы ман (килограммын 200-220 маьнетке) район яшавшыларына саттылар.

Ярмалыкта «Бозторгай» КФХ-сы (етекхиси Мухтарбий Аджиков), «сельсовет Коктобинский» СП МО хозяйстволары, Кара-Сувдан Алаьдин Динисламовтынъ, Ленин авылыннан Адильхан Асманбетовтынъ, Куьнбаттардан Йолманбет Камашевтинъ, «Ногайское лесничество» ГКУ-синнен Расул Ризвановтынъ, Расул Магомедовтынъ «Нурмагомед», Ризван Магомедовтынъ «Берекет» эгинши-фермер хозяйстволары эм

баска арендаторлар, конъысы Ставрополь крайыннан, Кабарты-Балкар Республикасыннан келген сатуьвшылар катнастылар.

Эттен оьзгелей ярмалыкта Эдиге эм Кара-Сув авыл яшавшылары тири балыкларды килограммын 100 маьнеттен, Уьй-Салган авылдан килограммын 5 маьнеттен карбыз саттылар.

Ставрополь крайынынъ Тукуй-Мектеб авылыннан килограммы 150 маьнетке тазаланган коькис эти, 120 маьнетке тири коькислер сатылды. Солай ок Ставрополь крайында, Кабарты-Балкар Республикасы ерлеринде оьстирилген емис эм яьшлшлар да ярмалыкты коьрклендирдилер.

– Мунавдай ярмалыклардынъ оьткерилуьви авыл-хозяйство продукциясын таралтпага, ерли фермерлердинъ коллары ман аьзирленген продукция сапаты ман таныспага, агропромышленность комплексин оьрлентпеге, бир соьзсиз де, оьз

себеплерин этедилер. Баскалай, район яшавшылары ярмалыкта рыноктыкыннан колай бааларга оьзлерине керекли тамак-азыкты сатып аладылар, – деди «село Терекли-Мектеб» СП МО администрациясынынъ аькимбасы Зейдулла Аджибайрамов.

Районда 4 мыньнан артык КФХ-лар ман ЛПХ-лар бар деп саналады. Оьткен ярмалыкта (оны ярмалык деп санасак) коьп район фермерлери ортакшылык этпей калдылар. Сол себептен ярмалык толы ярмалык кебинде оьтти деп айтпага авыз бармаьды. Ералма, соган, помидор, алма, коьгем, айва, бал, анъ оьстируьвшилер аз болса да, район еринде де бар. Оларды да катнастыруьв керек эди. Ярмалыкты тийисли дережеде оьткеруьв уьшин соны бираз алдын уйгынлав керек болар. Эткен сонъ яркыратып эм яйып келип этпесе не хайыр.

М. ЮНУСОВ.

Суьвретте: ярмалыктан коьринис.

Эл етекшисининъ йолын алып

Янъыларда республикамыздынъ бас каласында ДР Маданият министерствосынынъ коллегиясынынъ йыйыны болып озды.

Йыйында ДР маданият министри Зарема Бутаева, ВГТРК «Дагестан» етекшисининъ орынбасары Салам Хавчаев ортакшылык эттилер. Йыйын ведомстводынъ эм сонынъ учреждениелерининъ ийги куллыкшыларына патшалык савгалар тапшырувдан басланды.

«Бугуын бизге ийги маданият куллыкшыларын белгилемеге, оларга иси ушин разылык созлер айтпага амал берилди.

Биз бугуынлерде РФ Акимбасы В.Путиннинъ Язбасын яшавга шыгарув уьстинде куллык этемиз, Дагестан Республикасы бойынша оьрлендирув уьшин туь-

зилген приоритетли проектлер уьстинликлери яшавга шыгарыладылар. Соларды шыгаратаганлар да сиз боласыз, сизге уйкен разылыгымды билдиремен», - дейди Зарема Бутаева.

«Концерт организациялары куллыкларын белсенткенлер, бинов, йыр куьплери район, кала яшавында озатаган шараларда катнасадылар», - деди Мурад Гаджиев. Ол республикадынъ коьп ансамбльлерининъ куллыгы акында ийги созлер айтты. Солардынъ ишинде «Айланай» ансамбли де бар эди. Солай ок, 2016-ншы йылдынъ ишинде Патшалык ногай саз-алатлар оркестрининъ артистлери де озлерин тек ийги яктан коьрсетип, атларын айттырганы акында белгиленди.

Энъ маьнелис-миллет сораьларды шешуьв

Янъыларда Дагестан Республикасынынъ миллет политикасы бойынша министри Татьяна Гамалей «Ашык власть» проекти ишинде «Дагестан» РИА майданында пресс-конференция озгарды.

Т.Гамалей ызгы йылларда ДР Миллет политика бойынша министерствосы боьтен де белсен ислейтаганын белгиледи: «Бизим элимизде патшалыкты беркитуьв уьшин миллет сораьларды шешуьвдинъ маьнелигин анълав деген орын тапты. 2012-нши йылдан алып бу яктан куллыкты белгилейтаган доктриналык документлер аьрекет этип баслады. Бас деп, ол 2025-нши йылга дейимги болжалга Россия Федерациясынынъ патшалык миллет политикасынынъ Стратегиясы, Стратегияды яшавга шыгарув планы, олардан алдын шыккан РФ Президенти Владимир Путиннинъ программалык статьялары. «Россия миллетининъ бирлигин беркитуьв эм Россия халкларынынъ этномаданиятлык оьрленуьви (2014-2020й.й.)» Федераллык целевой программасы аьзирленген, миллетлер ара катнаслар бойынша РФ Президентинде Совет туьзилген, эм, ызында, федераллык ведомство-миллетлер ислери бойынша федераллык агентство туьзилген. Практикада кулланылатаган янъы миллет политикады озгарув уьшин теориялык негиз аьзир этилинген.»

Министрдинъ созлери бойынша, стратегияда миллет политика тармагындагы баьри ведомстволардынъ аьрекетининъ йоллары белгиленген, эм олардынъ бас ортак борышы - миллет бирлигин беркитуьв. РФ-нынъ аьр халкы озь маданиятын, ана тилин сакламага керек.

Сога миллет политика бойынша министерствосынынъ айырым этномаданиятлык, методикалык эм баска проектлери (айтпага, «Конакшылык», «Кайтип яшайсынъ, авылда?», «Дагестаншылар Россия бактысында» эм с.б.), солай ок министерстводынъ куьндегилек аьрекетин киргистилген.

Т.Гамалей ДР Миллет политика бойынша министерствосы шет эллердеги бизим ердеслер мен, дагестан диаспоралары ман байланысларды канагатлав бойынша заьлимдей куллык юритетаганын билдирди. Бас деп олар - Каспий регионьнда, Азербайджан Республикасында, Иранда, Казахстанда, Туркменистанда, солай ок Сирияда, Беларуссияда эм баска эллерде яшайтаган дагестаншылар. Бу исте уйкен коьмегин тийгистеди ердеслер мен байланыслар бойынша «Ватан» дагестан ассоциациясы.

2014-нши йылдынъ ноябрь айында ДР Миллет политика бойынша министерствосы шет эллерде яшайтаган ердеслеримиздинъ Координационлык советининъ кенъесин уйгынлады. Аьлиги заманда биз ердеслеримиздинъ 2017-нши йылда озгарылмага планланган кезекли йолыгысын аьзирлев уьстинде куллык этемиз, - деп косты Т.Гамалей.

Халклар ара эм тыскы экономикалык байланысларды онъластырув тармагында куллык

ДР Миллет политика бойынша министерствосы ман ДР Акимбасынынъ указы ман келисте юритиледи. Сога коьре ведомствога халклар ара эм тыскы экономикалык байланысларды бардырув тармагында ДР толтырувшы власть органлары эм муниципалитетлердинъ ерли самоуправление органлары биргелес аьрекет этуьв бойынша борышлар салынган.

ДР Миллет политика бойынша министерствосынынъ регионлар ара аьрекет этуьвди оьрлендируьвге каратылган куллыгы акында хабарлай берип, ведомство етекшиси аьлиги заманда республика ваькиликлери Россиядынъ уьш регионларында озь аьрекетин бардыратаганын белгиледи: Краснодар эм Ставрополь крайларында, солай ок Санкт-Петербуртта. Аьли 40 регионларда ДР оькиметининъ ваькиллери ямагатлык баславларда ислейдилер. Министр дагестаншылар республика тысына бас деп куллык излев уьшин барадылар деп белгиледи: «Оларды ис коллар етиспейтаган , озь иси уьшин, аьелди саклав уьшин тийисли кыйын ак алмага болатаган регионлар кызыксындады. Ама соны ман дагестаншылар озь тамырлары ман, аьдет-йорыклары ман байланысын йоймага суьймейдилер. Сол мырад пан регионларда маданият орталыклар туьзиледилер, сонынъ ишинде -ерли властьлердинъ яклавы ман. Сонынъ уьшин бизим борыш - Дагестан эм Россия регионлары ара байланысларынынъ етимислигин арттырувга себеplik этуьв.

Регионлар ара пайдалы биргелес аьрекет этуьвдинъ мысалы эсабында Татьяна Гамалей 2016-ншы йылдынъ язлыгында дагестаншылар Ярослав областинде озгарган шараларды атады. Министрдинъ ойына коьре, ондай шаралар регионлар яшавшыларынынъ миллет ара катнасларга баскаша карамага, ызгы йылларда дагестаншылар акында ийги тувыл ойларынан босамага эп береді.

ДР Миллет политика бойынша министерство аьрекетининъ баска маьнели йолы - ол гражданлык ямагатынынъ институтлары ман биргелес аьрекет этуьв, бас деп-коммерциялык тувыл организациялар ман (олардынъ уставлык борышы - миллетлер ара тынышлыкты эм макулласувды беркитуьв).

Ямагат организациялар кеплерининъ бириси - миллет-маданият автономиялар. Министерство сирия, куьржи, азербайджан, озьбек, эрмели эм баска диаспоралары ман белсен аьрекетлейди. «Бизим Министерстводынъ борышы -Дагестанда яшайтаган баьри халклар ваькиллери озлерин онъайлы сезсин уьшин себеplik этуьв», -деп белгиледи министр.

Пресс-конференция барысында министр Т.Гамалей журналистлердинъ сораьларына яваплады эм регионлар ара эм муниципалитетлер ара байланысларды оьрлендируьвге каратылган ДР Миллет политика бойынша министерствосынынъ актуальли проектлери акында хабарлады.

Л. УРАЗАЕВА.

РОССИЯДА ОКЫТУВШЫ КУЬНИ БЕЛГИЛЕНДИ Олар ман эл данъкланган...

Окытувшы, сыйлы кеспилердинъ бириси. Балады окып, язып уйретуьвши, кеспи алуьвда да онынъ уьлиси бар. Окытувшы аьр заманда да окытувшы болып калады, ол озьининъ баасын яшав бойынша да йоймай келеди.

Уьстимиздеги йылдынъ казан айынынъ бесинши куьнинде аьдетке кирген - окытувшыдынъ кеспилик байрамы белгиленип озды. Ногай районьмыздынъ окытувшылары, тербиялавшылары да озлерининъ кеспилик байрамларын йылы йолыктылар. Олар бирге, Билимлендируьв управлениесининъ профсоюз комитетининъ уйгынлавы ман аьзирленген, кешликте ортакшылык эттилер. Кешлик «Нур» банкет залында уьстинликлери озды. Кешликти аты ийгилик пен айтылатаган окытувшыларынынъ бириси Насипхан Джумаева юритти. Окытувшыларга озьининъ кутлав созин Билимлендируьв управлениесининъ профсоюз комитетининъ етекшиси З. Аюпова айтып озды. Оннан баскалай, районьмыздынъ окытувшыларын эм тербиялавшыларын «Ногайский район» МО администрация аькимбасынынъ орынба-

сары А. Межитов, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы З. Аджибайрамов хош коьрип, керекли ис аьрекетти юритетаганлары уьшин разылык созлерин айттып, ийгилердинъ ийгилерине сый грамоталар тапшырдылар. Ислеген окытувшыдынъ иси белгиленмей калмады. Оьткен окув йылда айырым конкурсларда катнаскан окытувшылар акшалай савгага да тийисли болдылар.

Быйыл окытувшылардынъ кеспилик байрам куьни районьмыз бойынша оларга тыншаюв куьни де болып токтастырылды. Окытувшыларга деп уйгынланган тыншаюв кешлигинде оларга озь йырларын Д. Караев, З. Аджигеримова, «Айланай» бинов ансамбли биовлерин эм сондай баскалар багысладылар. Окытувшылар доьрт саьатке юьвк заман завькланып, ис аьрекетин бойынша, яшав аьллерине коьре тува-таган маьселелерден тыншайып кеттилер.

Исиньизде уьстинликлер сизге, окытувшылар!

Г. САГИНДИКОВА.

Суьвретте: окытувшыларга багысланган кешликте.

«ЭКОНОМИКАДЫ АККА КАЙТАРУВ» ПРОЕКТИ Ерге ыхтыярынынъызды туьзетуьв акында

Дагестан Республикасынынъ «Экономикады акка кайтарув» деген приоритетли оьрленуьв проекти эсабында ер участо-кларына эм капиталлык курылыс объек-терине байырлыкка ыхтыярды туьзетуьв бойынша шаралар кенъ оьткерилип тура-ды. Болса да, юрист ягыннан билимсиз-лик коьп аьллерде онъайсыз сырагьылар-га да еткереди. Ыхтыярларды регистра-циялав сораьларында яшавшылардынъ билимин коьтеруьв ниет пен Дагестан Республикасынынъ муниципаллык обра-зованиелеринде таралтув уьшин методи-калык кенъеслер аьзирленген.

Ер участогын сатып алуьв - аьр бир аьдем уьшин маьнели операциялардынъ бириси. Оькинишке, коьбиси энъ де керекли правило-ларды эм законларды билмейдилер. Сиз эгер ер участогын сатып алмага ниет эткен бол-саньыз, сол участок ушыны ман да бар экени эм эгер бар болса, сизге керекли оьлшеминде ме экени акында билмеге керексиз. Сонынъ уьшин сизге ер участогын сатып беретаган аьдемде сол ерге документлери барлыгын тергемеге тарык. Баьри документлерде де объекттинъ акында билдируьвлери бирдей болмага керегине эс этиньиз. Участок акын-да билдируьвлерди заман-заманы ман Росре-естр сайтында тергемеге болады.

Оннан сонъ, участоктынъ майдан оьл-шеми документлерде коьрсетилген оьлшем-

ге келисип келеме экенин тергеп билинъиз. Солай ок ер участогынынъ япсарларынынъ орынласувы кадастрда коьрсетилген билди-руьвлерге келисеме экенин де тергенъиз. Ер участогынынъ дуьрыс оьлшемин эм япсарла-рынынъ орынласувын геодезия куллыкла-рын юритетаган специалисттинъ коьмеги мен тергеп билмеге болады.

Соны ман бирге сиз сайлаган участок кайсы категория: авыл хозяйстводыкы ма яде поселениелер ери ме экенин айырып билме-ге тийисли.

Сатып алган участогынъызда уьй салаак болсаньыз, соны салмага болады:

- байыр турак уьй курылысы уьшин бер-китилген ерде;
- поселениелер ерлерининъ япсарларын-да болган участоьларында;
- дача курылысы уьшин шыгарылган ерлерде;
- эгинши-фермер хозяйствосынынъ ерле-ринде фермерге турак уьйин салмага ярай-ды.

Баьри затлар да дуьрыс экенин билип шык-кан сонъ эм участокты сатып алмага урынган сонъ, сатып алуьв-сатуьв келисуьвин туьзбе-ге боласыз. Дуьрыс келисуьв туьзуьв уьшин сиз «Меним документлерим» деген МФЦ-га барынъыз. Билимли специалистлер сизге кайдай документлер керегин анълатарлар эм сиз уьшин керекли келисуьвди туьзетерлер.

Туърленислер киритилген

Прокурордынъ анълатувына коъре, 2016-ншы йылдынъ 25-нши августыннан алып сакат деп белгилев уьшин авырув-лардынъ саны коъбейген.

РФ Оькиметининъ Токтасы ман (10.08.2016 й., №772) «Аьдемди сакат деп белгилев шартлары эм амаллары акында» РФ Оькиметининъ карарына (20.02.2006 й., № 95) туърленислер кири-тилген. Сол туърленислер сакат деп бел-гилев себеплерине янъы авырувлар коса-ды. Солардынъ ишинде – «Маяк» произ-водстволык биригуьвинде болган авария ман байланыслы авырув, СССР эм РФ Савытлы куьшлер аьскерлеринининъ сыра-сында баска ерлерде согысувларда кат-насып яраланган, каятеленген аьдемлер-динъ авырувы.

Коьлик айдавшылар эсине

2016-ншы йылдынъ 1-нши июлин-нен алып Россияда беркитилген йорыкка коъре регистрацияланмаган коьликлер-де газ алатларын салув уьшин штрафлар куьшине туьседилер. Штраф салынады, эгер автокоьликлер эм автобуслардынъ газ баллонларынынъ ишиндеги техниче-ский коърсетуьвлер техпаспорттагы коър-сетуьвлер мен келиспесе; автокоьлик-тинъ конструкциясына Россия Федерац-ясынынъ Оькимети мен белгиленген РФ МВД ГИБДД ыхтыяр бермей, туърленис-лер киритилсе.

2011-нши йыл 9-ншы декабринде Таможенный союзынынъ комиссиясы «Тегершикли автокоьликлер кавыфсыз-лыгы акында технический регламент» алган. Сол регламентке коъре, 2016-ншы йылдынъ 1-нши июлиннен алып Тамо-

Аналарга - 25000 маьнет акша

Прокурордынъ анълатувына коъре, ана капиталынынъ эсабыннан бир кере бериле-таган тоьлев 2016-ншы йыл 25 000 маьнет акша болган.

2016-ншы йыл 23-нши июнинде «2016-ншы йыл ана капиталынынъ эсабыннан бир кере берилетаган тоьлев акында» Федерал-лык закон (23.06.2016 й., №181-ФЗ) куьши-не туьскен.

Алынган законга коъре, РФ еринде яшай-таган эм ана капиталга патшалык сертификат алган аьдемлерге бир кере берилетаган тоь-лев 25000 маьнет акша оьлшеминде бериле-

Алданмага кыйын тувыл

Ызгы заманларда телефон ман алданув-лар айлак коьп болды, сонынъ уьшин сак болынъыз деп айтамыз. Алдатув булай бол-мага болады – сизинъ тувганларынъызга тел согадылар эм сизди полицияга аькеткен деп айтадылар – аварияга туьскен, туькеннинъ сиселерин бузган эм баска себеплер. Поли-ция куллыкшылары сизди йибермеге аьзир, тек акша керек. Сонъ ювыкларынъызга бир аьдем келип, акшады алып кетеди.

Отпуск акында

2015-нши йыл 30-ншы декабринде алынган № 418-ФЗ номерли Федераллык Законы ман «Россия Федерациясынынъ патшалык гражданлык службасы акын-да» Федераллык Законына туърленислер киритилген. Сол туърленислер йыл сай-ын патшалык гражданлык служащийлер алатаган 28 куьнлик отпусктынъ энъ де кишкей болжалын беркитедилер. Болса да сол отпусктынъ бир кесеги 14 куьннен аз болмага керек тувыл.

Йыл сайын алынатаган отпусктынъ бир кесеги 28 куьннен артатаган бол-са, оны эндиги йылга, куллыкшы макул болса, калдырмага болады, ама сол зат учреждениединъ, организациядынъ кул-

Гражданиннинъ медико-социаллык тергев исине медико-социаллык тер-гев акты, протоколы, реабилитация яде абилитациясынынъ индивидуальли про-граммасы киреди. Оннан баскалай, тек гражданин эм онынъ закон бойынша ваь-кили тувыл, уполномоченный ваькили де медико-социаллык тергев акты эм прото-колы ман таныспага болады.

Эгер гражданин (онынъ законлы яде уполномоченный ваькили) тагы да тер-гелмеге эм керекли документлер аькелме-ге макул болмаса, гражданинди сакат деп яде сакат тувыл деген токтас бар билди-руьвлерге коъре алынады. Сол зат феде-раллык патшалык медико-социаллык тер-гев учреждениесинде медико-социаллык тергев протоколында язылады.

женный союзынынъ еринде (Беларусь, Казахстан, Россия) ГИБДД инспекторла-ры йорыklarды бузып салынган алатлары уьшин штраф салмага боладылар. Штраф оьлшеми – 500 маьнет акша. Айдавшы-лар штраф тоьлемес уьшин газ алатла-рын тайдырмага, автокоьликке газ бал-лонлар салмага ярайды деген экспертлер-ден документ келтирмеге, ГИБДД боьли-гине газ баллонлар салмага ыхтыяр алув уьшин бармага, ыхтыяры бар специалист-лерге баллонларды салдырмага, авто-коьликлердинъ кавыфсызлыгын шайыт-лав уьшин технический тергев оьтпеге, ГИБДД боьлигиннен автокоьлик техпа-спортына туърленислер киритуьвге ыхты-яр алмага керек.

Шагынувлары болса, гражданин судка яде прокуратурага бармага болады.

ди. Сертификатты алмага ыхтыяр 2016-ншы йылдынъ 30-ншы сентябрине дейим болган болса, экинши, уьшинши эм сонъгы балалар-дынъ тувган куьни озганы маьнели тувыл, эгер ана капиталдынъ оьлшеми коърсетилген акшадан аз болса, тоьлев калган акшага коъ-ре бериледи.

Бир кере берилетаган тоьлевди алув уьшин аьризе ПФР территориялык органына 2016-ншы йылдынъ 30-ншы ноябрине дей-им берилмеге керекли. Закон 2016-ншы йыл-дынъ 31-нши декабрине дейим аьрекетлей-ди.

Кардаш-тувганларынъызга алданып кой-манъыз деп айтынъыз, боьтен де ясуйкен аьдемлерге. Шынты полиция куллыкшыла-ры оьзининъ атын, тукумын эм дережесин айтадылар. Солай ок дежурный боьликтинъ телефонын эм бир де сизинъ ювыкларынъ-ызга акшадынъ артыннан бармаяклар. Эгер сондай занъ сизинъ уйиннъизде согылса, иш ислер боьлигине билдиннъиз эм биревге де акша берменъиз.

лыгына буршав беретaгaн болса, куьнлер эндиги йылга коьширилмейди.

Федераллык Законга коъре, отпус-ктынъ коьширилген кесеги йыл биткен сонъ 12 айдынъ ишинде алынмага керек. Патшалык служащий тыншаюв куьнле-рин алмай, сол куьнлерининъ кыйын акын алып коймага да болады.

Закон куьшине туьскен куьннен алып, патшалык служащийлер аьли де алмаган отпуск куьнлерин яде олардынъ калган кесеклерин кулланмага яде олар уьшин акшасын алмага боладылар.

А. ДИЛЬМАНБЕТОВ,

район прокурорынынъ коьмекшиси юстиция киши маслагатшысы.

Йолларда сак болув керек

Ногай районынынъ автойолларында 2016-ншы йылдынъ 8 айы ишинде 13 ава-риялар болган, соларда 5 аьдем оьлген, яра-ланган – 15.

Август айдынъ ишинде бизим районда 4 йол-юрис авариялар болган, 3 аьдем оьлген, 6 аьдем яраланган.

3-нши августта «Кизляр – Терекли-Мектеб – Ставрополь крайынынъ япсары» автойолынынъ 106-ншы шакрымында Х 598 КК 750 патшалык номерли ВА3-21114 маркалы автокоьлик карсы йолга шыгып, О 545 ХК 150 патшалык номерли ГА3-2757 маркалы коьликке урынган. ВА3-21114 мар-калы коьлик айдавшысы А.Валиев, 1962-нши йыл тувган, Карагас авыл яшавшысы, оьлген. Эки автокоьликтинъ йолавшыла-ры А.Оразгулов, 1994-нши йыл тувган, эм А.Эдильбаев туьрли яралар ман больницага аькелинген.

8-нши августта 20 саьат 25 такыйкага тамам «Терекли-Мектеб - Нариман» автой-олынынъ 2-нши шакрымында Терекли-Мектеб авыл яшавшысы Джамалдин Раши-дович Сейдибаталов, 1991-нши йыл тув-ган, М 867 КК 05 патшалык номерли ВА3 -219001 маркалы коьликти айдап, карсы йолга шыккан эм полиция участковый упол-номоченный Тенгизов Нурадил Таймасха-новичтинъ байыр автокоьлиги мен урын-ган. Д.Сейдибаталов сол ерде ок ян берген, Н.Тенгизов каты яралар ман больницага туьскен.

11-нши августта 03 саьатте «Кизляр – Терекли-Мектеб – Ставрополь крайынынъ япсары» автойолынынъ 113-нши шакрымында Эльдар Алимуратович Кувана-ев, 1977-нши йыл тувган, Куьнбатар авыл яшавшысы, Е 614 УЕ 86 патшалык номер-ли ВА3-217030 маркалы автокоьлик пен йолдан шыгып кетип, татавылга туьскен. Алган яралардан Э.Куванаев сол ерде ок оьлген.

12-нши августта 01 саьат 20 такыйка-да Терекли-Мектеб авыл Терешкова атында-гы орамында Тамерлан Явланович Ажман-бетов, 1989-ншы йыл тувган, М 488 ВМ 750 патшалык номерли «Мицубиси Лан-сер» автокоьлиги мен йолдан шыгып кет-

Савыт-садак ойыншык тувыл

«Гражданлар ман законга карсы саклана-таган отлы савыт-садакты, атылатаган затлар-ды оьз эрки мен аькелуьвди уйгынлав бойын-ша амаллар акында» (24.04.2014 й., № 184) Дагестан Республикасынынъ Оькиметининъ карарына коъре, 20.08.2016 – 31.12.2016-ншы болжалда республика еринде «Савыт-садак – сатып алув» деген специальли опе-рация оьтеди. Бу операциядынъ бас борышы – халкты материаллык яктан коьтергишлев, кызыксындырув.

Россия МВД Ногай районы бойынша иш ислер боьлиги район яшавшыларына законга

ГРАЖДАНЛАРДАН САВЫТ-САДАКТЫ, АТЫЛАТАГАН ЗАТЛАРДЫ САТЫП АЛУВ БААСЫ		
№ п/п	Наименование оружия, боеприпасов и взрывчатых веществ	Цена в руб. за единицу
1.	Пистолет или револьвер	30000
2.	Автомат	40000
3.	Пулемет	50000
4.	Подствольный гранатомет	30000
5.	Ручной противотанковый гранатомет	30000
6.	Одноразовый гранатомет или огнемет	30000
7.	Винтовка СВД	40000
8.	Пистолет-пулемет	30000
9.	Охотничий карабин	6000
10.	Охотничье гладкоствольное ружье	3000
11.	Газовые пистолеты и револьверы отечественного производства	1000
12.	Газовые пистолеты и револьверы иностранного производства	1000
13.	Пистолеты и револьверы кустарного производства	2000
14.	Самодельное стреляющее устройство	500
15.	Взрывчатое вещество (тротил, пластид, аммонит, аммонал и др.пром-го изготав-ния) за 1 грамм	5
16.	Взрывное устройство (устройство, включающее в себя ВВ и СВ)	2000
17.	Средство взрывания (электродетонатор, капсюль-детонатор,взрыватель за 1 шт., огнепроводные и электропроводные шнур 1 метр) за единицу	200
18.	Штатный боеприпас (выстрелы к артиллерийскому вооружению)	2000
19.	Выстрел к РПГ	2000
20.	Выстрел к подствольным и станковым гранатометам	1500
21.	Ручная граната	1500
22.	Мина	1000
23.	Патроны и боеприпасы к боевому стрелковому оружию	10
24.	Винтовка типа Мосина	10000

кен эм турак уйдинъ азбарына урынган. Т.Ажманбетов эм йолавшы туьрли яралар ман больницага аькелинген.

19-ншы августта 19 саьат 30 такыйкада «Кизляр – Карагас» автойолынынъ 94-нши шакрымында Тенгали Картболович Кари-муллаев, 1980-нши йыл тувган, Червленные Буруны авыл яшавшысы, А 636 УУ 90 пат-шалык номерли ВА3 – 2110 маркалы авто-коьлиги мен карсы йолга шыгып, Н 075 АХ 26 номерли ГА3-2410 маркалы автокоьлик пен (айдавшы Салыкаев Айнадин Зекарьье-вич, 1958-нши йыл тувган, Орта-Тобье авыл яшавшысы) урынган. Яраланган айдавшы эм йолавшы больницага туьскенлер.

Сол кеше ок «Кизляр – Терекли-Мектеб – Ставрополь крайынынъ япсары» автойо-лынынъ 68-нши шакрымында Байрамеш Байрамешевич Абдулмежитов, 1992-нши йыл тувган, Ленин авыл яшавшысы Т 603 СН 34 номерли ВА3-2112 маркалы автокоь-лик пен карсы йолга шыгып, К201 ХТ 86 номерли ВА3 – 217030 маркалы автокоьлик пен урынган (айдавшы Ханмурзаев Нура-дил Кошманбетович, 1990-ншы йыл тувган, Шешен Республикасынынъ Шелковской районынынъ Сары-Су авыл яшавшысы).

Бу авариялардынъ бас себеби аьдем-лердинъ транспорт айдав яктан мадания-тыннынъ тоьменлиги, боьтен де, яслардынъ, неге десе олар айдав шайытламасын алаякта тийисли аьзирлик оьтпейдилер, айдав сулы-плары йок – айдавшылар эм йолавшылар кавыфсызлык белбавларын такпайдылар, айдавшылар коьликти бурган заманда белги мен билдирмейдилер, аьдемлер яшайтаган ерлерде, йолларда айлак кувып айдайдылар, эсириклей коьликти айдайдылар.

РФ Законодательствосына коъре, айдав-га ыхтыяры йок аьдем коьликти айдаса, ога 5 мынъ маьнеттен 15 мынъ маьнетке дейим штраф салынады. Солай ок айдавга ыхтыя-ры болмаган яде правобузув уьшин алынган айдавшыга коьликти бергени уьшин адми-нистративли штраф 30 мынъ маьнет акша болады.

Р. КУРБАНСАИДОВ,

ООП бойынша полиция начальнигининъ орынбасары.

Савыт-садак ойыншык тувыл

карсы сакланатаган савыт-садакты оьз эрки мен аькелинъыз деп шакрырады. РФ Уголов-лык Кодексининъ 222-нши статьясына коъре, законга карсы савыт-садакты, атылатаган зат-ларды саклав, алып юруьв уьшин куьналилер 2 йылдан алып 4 йылга дейим тутнакка капа-ладылар. Оьз эрки мен савыт-садакты аькел-ген гражданлар уголовлык яваплыктан боса-тылады. Савыт-садакты бермеге суьйсень-из, Ногай районы бойынша РОВД дежурный боьлигине келмеге боласыз.

З. КУЛУНЧАКОВ,

ДЛР бойынша инспектор.

Язувшыдың яратувшылыгын оьрметлеп

Бу йылдың 29-ншы сентябринде Махачкаладагы Поэзия театрында Дагестан Республикасынын халк язувшысы Бийке Кулунчакова ман йолыгыс озгарылды.

Бийке Кулунчакова белгиле ногай шаири, прозаик, РФ Язувшылар союзынын агзасы болады. Онын бала шагы эм яслыгы Ногай шоьлинде оьткен. Сол йыллар коьп заман кетпей язувшыдың коьплеген шыгармаларынын негизинде орын табадылар. Бийке Кулунчакованын биринши шыгармалары Дагпединститутынн филологиялык боьлигине туьсеектен алдын, 1967-нши йылда район газетасынын бетлеринде баспаланадылар. 1974-нши йыл ногай тилинде онын биринши китаби дуныя ярыгын коьредди. Язувшыдың шыгармалары орыс эм Дагестан халкларынын тиллерине коьширилгенлер. Онын китаплери Россия эм шет элдер издательство-

ларында баспаланганлар. «Белая дочь степей» деген пьесасы Москва, Киев, Махачкала, Братск, Полтава, Тула, Нукус, Железнодорожск калаларынын балалар ушин театрларында лак эм орыс тиллеринде дагестаннын оькимет театрларынын сценаларына салынган. Бийке Кулунчакова Дагестаннын, СССР, РСФСР-дын коьплеген съездлеринин делегаты, Таджикистанда, Каракалпакияда, Волгоградта, Ульяновскта, Москвада, Санкт-Петербуркта эм сондай баска ерлерде Дагестаннын саният эм маданият куьнлеринин катнасувшысы болады. Ол ДАССР-дын Сый грамотасы ман савгаланган, ДАССР маданиятынын ат казанган аьрекетиши, ДР-нын халк язувшысы, РФ маданиятынын ат казанган куллыкшысы деген сыйлы атларына тийисли этилген. «Улица моего детства» деген китаби ушин ол (ДАССР)

С.Стальский атындагы республикалык баргысынын лауреаты болады. Поэзия театрынын етекшиши Елена Гарунова язув-

да йолыгыс» деген проектинде ортакшылык эткени ушин разылыгын билдирди. Оьзинин ойлары ман язувшыдың яратувшылыгы акында эм оны ман аьрекет этуьв бойынша оьз ойлары ман Поэзия театрынын художественлык етекшиси, ДР Язувшылар союзынын правлениесинин председатели Магомед Ахмедов, ДР ясуьйкенлер советинин председатели Абдулла Магомедов, ДР Халк Йыйынынын депутаты Людмила Авшалумова, Дагестан Республикасынын язувшылар союзынын агзалары боьлистителер. Махачкала окув отанларынын студентлери эм Бабаюрт районынын Геметюбе авыл орта мектебинин окувшылары ногай эм орыс тиллеринде ятлавлар оқыдылар. Бийке Кулунчакованын соьзлерине язылган йырларды Д. Амангулова, ДР-нын ат казанган артисткасы

А. Джумагулова йырлатинде ортакшылык эткени ушин аньларын ойнап эситтирди. Кешликти Поэзия театрынын етекшисинин орынбасары Ариза Батырова юритти. Ол кешликте язувшыдың бала шагы, яслыгы, онын шаирликке, язувшылыкка йолы акында, онын яратувшылык союзлары акында, онын яратувшылыгында ис йолдасларынын орыны эм автордын коьшируьв сулыбы акында, «Эки заманнын шайыты» деген китаби туьзилуьви акында хабарлады.

Кешликтин соньында Поэзия театрынын сценасына Бийке Кулунчакованын ердеслери, ис йолдаслары, дослары шыгып соьиледилер. Олар йыйылганларга ногай халкынын яшавында язувшыдың яратувшылыгы уйкен маьне тутатаганы акында хабарладылар.

Суьврете: *шарадан коьринис.*

Кишкей юлдыздың етимислери

Ногай халкында талаплы ясларымыз йыйы шыгып, оьз оьнери мен баска халклар арасында миллетимиздин атын танытып, тувган ерин даньклатып келедилер.

Карашай –Шеркеш республикасынын Икон-Халк авыл мектебинин 5-нши классынын окувшысы Ульяна Баисова, Муратхан Туркменова етекшилейтаган «Алтыншаш» вокалхореографиялык ансамблинин катнасувшысы, «Ногай давысы» газетасы, «Маьметекей» деген журналы озгаратаган коьплеген яратувшылык ярыслардың эм мектеб яшавынын белсенли катнасувшысы болып келеди. Оьткен йылдың декабрь айынын ишинде озгарылган Черкесск каласынын «Арбат» кафесинде балалар ушин яркын эм кызыклы шара оьткен эди. «Christmas Baby show» деп аталган фешн-ярысты Карашай-Шеркеш республикада шыгатаган «Бизим балаларымыз» деген журналы уйгынлаган болган. Сол ярыста катнаспага

деп Карашай-Шеркеш республикасыннан эм Ставрополь крайынан келген 25 балалардың ишинен Икон-Халк авылынан кишкей ногай кызалак Ульяна Расуловна Баисова биринши баргылы орынга тийисли этилген эди. Бас деп тоьрелер, суьвретишлер, модель агенствосынын куллыкшылары яс ярыс катнасувшылардың юрис-турмысларына, кийген кийимлерине, шашларын ярастырганларына белги бердилер. Ульяна ярыстын баьри кезеклеринде де оьзин сулыплы модель этип коьрсетип, еньюьвши болды.

Кишкей кыз етимиске егистим деп парахат турмай, оьнерин оьстирип, йигерлигин арттырып, янъы бийикликлерге минме деген уьмитин уьзбеди. Кызды алдыда янъы излевлер, сынавлар тагы да шакырдылар.

Бу йылдың 22-25-нши сентябринде элимиздин бас каласы Москвада «Кишкей сылу» деген ярыс озгарылды. Сол ярыска кишкей ногай кызалак Ульяна Расуловна Баисова да ортакшылык этип, оьз оьнери мен боьлиспеге шыкты. Кишкей юлдызымыз Ульяна 10 ясында болса да, ногай биювин тийисли кепте коьрсетип, ийгилердин санына кирди.

Кишкей модель, актриса, «Алтыншаш» ансамблинин солисти ногай кыз Ульяна Баисовага келекте де туьрли ярысларда катнасып, еньюьвши болып шыгып, ногай халкынын атын баска миллетлер арасында танытып келгенин, оьнери артып, йогары етимислер мен ата-анасын, тувган авылын, мектебин, халкын суьйиндиргенин йораймыз.

Г. РАМАЗАНОВА.

Суьврете: *Ульяна Баисова.*

Билими юван мынъды йыгар

Окувшыларымыз мектепте окув шагында ийги оқып, Патшалык сынавларын йогары белгилерге берип, аьр кими оьзинин суьйген кесписине йол алады.

Терекли-Мектеб авыл яшавшылары Арслан эм Мадина Кусегеновлардың яшавында да бу йыл суьйинишли оьзгерислерге бай болды. Тунгыш Динислам уыллары А-Ш. Джанибеков атындагы мектебин алтын медалине тамамлады, суьйген кесписи бойынша окувна туьсти. Динислам мектебке аяк басканнан алып, билимге ымтылысы сезилди. Ол биринши оқытувшысы Марзиет Асановна Исаеванын етекшилиги астында эдаплы, сахый, билимли окувшы болып оьсти. Ястын кишкейден алып миллет саз алаты домбрада ойнамага суьйими бар эди. Эм атаанасы Динисламды уьшинши класстан алып С. Батыров атындагы саният мектебинде билим алмага бердилер. Онда ол оқытувшы Ф. Мусавтин етекшилиги мен 5 йыл бойы усташа домбрада ойнавдың дерислерин алады. Саният мектебинде окув йылларында Черкесск каласында оьткен «Кавказ ойынлары» деген ярыстын маданиятлык программасы бойынша домбра ойнавы ман еньюьвши орынга тийисли болады. Оннан сонъ Махачкалада оьткен «Дагестан -меним ошагым» деген ярыста да миллет саз алаты домбрада усташа ойнап болувы ман еньюьвши болып кайтады. Йогары классларда окув шагында да

Динислам Кусегенов математика дерисиннен оьткен туьрли олимпиадаларда, ярысларда да ортакшылык этип келген. Сол еньюьвлерин онын уьйинде сакланган коьплеген дипломлары, сый грамоталары шайытлайдылар. Окувында да, кайсы баслаган исинде де ол сахыйлык, исин сонъына дейим еткеруьв мен баскаланып келген. Динислам бу йыл 11-нши классты алтын медалине тамамлады. Буьгуьнлерде ол Москва каласында РФ Президенти бойынша халк хозяйстволык эм патшалык служба-сы академиясынын экономикалык боьлигинин 1-нши курсынын студенти болды. Суьврете онын касында туьскен Тарумов районынын Ново-Георгиевка авылынан Марина Абдулрашидовна Кусегенова эм Карагас авылынан Наи-

ля Суьндиковна Эьболганова (Кусегеновлардың йиени) бу йыл мектеби алтын медалине тамамлаганлар.

Марина Кусегенова Саратов каласынын медициналык институтынын педиятрия боьлигине туьскен. Наиля болса, Ессентуки каласындагы медколледжинн лечебное дело боьлигинин биринши курсында окувын баслады.

Алтын медальлеринин иелери, уьш ногай студентлери Динислам, Марина эм Наиляга алдыда келекте де сынавларды тийисли оьтип, ногай халкынын атын даньклатып, алган билими мен, иси мен халкына, элине пайда аькелеегине уйкен сеним этемиз.

Г. НУРДИНОВА.

Суьврете: *онънан солга Динислам эм Марина Кусегеновлар, Наиля Эьболганова.*

БИЗИМ ХАБАРЛАСУВ

«ОЪЗ КУЛЛЫГЫМА ЯВАПЛЫ ЭКЕНИМДИ БИР ДЕ МУТПАЙМАН»

Окытувшы куьни алдында А-Х.Ш.Джанибеков атындагы орта мектебининг тувган тил эм литература бойынша окытувшысы Зухра Умар кызы Мавлимбердиева ман хабарласув озгарылган эди.

Сорав: *Хабарласувымызды сизинг яшавынгыздынг басыннан басласак ийги болар деп ойлайман: балалыгынгыз, институт йылларынгыз акында не зат айтарсыз экен?*

Явап: Балалыгым Кумлы авылында обгтти. Мектебте окыган йылларымнан коьп эстеликли обзгерислер эсимде калган: энг биринши окытувшымыз – Нафисат Эдильбаевна Коккозовадынг турысы, юриси, аьр деристе бизге берген билими, тербиясы бизди сукландырмай болмайтаган эди. Окытувшы кесписин сайлаганыма да ол себеп болганына эш шексинмеймен. Ана тилдинг шеберлигин, ярасыклыгын, аьр бир соьздинг терен маьнесин коьрсеткен, ногай адабиятынынг тарих пен байланыслы эм уьйкен тербиялав маьнеси болган шыгармаларын бизи мен бирге тешкерген Ханбий Бегалиевич Коккозовтынг дерислери де эсимизде. Институтта окыган йылларымыз да эстеликли. Кеспи сулыбымызды обстирген, яшав дерислерин де берген Елена Сейдахметовнадынг келбети де эсимизде.

Сорав: *Зухра Умар кызы, коьп йыллардан бери ногай тилин окытып келесиз.Исингызде кайдай маьселелер, кайдай кыйынлыklar йолыгадылар?*

Явап: Ногай тилин окытканлы отыз йылдан артады. Сол йыллардынг ишинде коьп маьселелерге де, кыйынлыklarга да рас болдык, обзек те: окув китаплердинг етиспеvлиги, программалардынг, методикалык кулланмалардынг, художестволык китаплердинг йоклыгы, кабинетлердинг толысынша техника ман канагатланмаганы, ызгы йылларда ата-аналардынг тувган тилине тийисли маьне бермеvи де бизди тынышсызландырады.

Сорав: *Кеспингызде, куллыгынгызда не зат суьйиндиреди?*

Явап: Окуvшыларымнынг уьстинликлери мени суьйиндиреди. Районда, сонг республикада озгарылган олимпиадалардынг катнасуvшылары эм енгуьвшилери Арслан Оразбаев, Солтан Джумагишиев, Алибек Аvezов, Айгуль Рахмедова, Келимат Дуйсенбиева, Аминат Манкаева, Айдемир Абдулкадыров, Айсылув Ярлыкапова, Юлдыз Байгараева куллыгымнынг етимислери деп санайман. Республикада озгарылган окуvшылар эм студентлер ара конференцияда Айсылув Ярлыкапова катнаскан. Респубикада шыгатаган «Филологические этюды» деген йййынтыкта баспаланган Юсуп Хановтынг, Марат Кусегеновтынг, Айсылув Ярлыкаповадынг куллыklары да мени бек куьзлендиредилер.

Сорав: *Ногай тилди окытуv бойынша шыгатаган учебниклер акында ойынгыз калай?*

Явап: Окуv китаплер Карашай-Шеркеш еринде шыгатаганы баьрине де белгили. Янгы пыккан китаплердинг иштелиги программа бойынша келистирилип туьзилген. Тек сол китаплер мен бизди заман-заманы ман, яшавдан артта калдырмай, канагатлап турса экенлер. Солай ок диалект соьзлер де бизим окуvшыларга аьнламага кыйын болады. Бизге янгы соьзлик кереклиги аьнлавлы. Сонынг ишинде диалект соьзлерге да маьне берилер эди деп ойлайман.

Сорав: *Ногай тилди окытуv саьатлерин кескенде, бизим обз чиновниклеримиз куьнали деп айтадылар. Бу маьселеге калай карайсыз?*

Явап: Ногай тил эм адабият дерислери кесилгени уьшин ким куьнали экенин бил-

меймен, тек бизим республикада коьп мектеблер экинши окуv планга коьшкени белгили. Биринши окуv планга коьре баслангыш классларда баьри предметлер де ана тилинде берилмеге керек, ама ногай тилде сондай китаплер йок. Ана тилде грамматикамыз орыс тил грамматика ман бирге бармага керек, ама биз артта каламыз яде бир деристе эки-уьш деристинг материалын кыскаша аьнлатамыз.

Сорав: *Тувган тилди окытуvды кайтип ийгилендирмеге болады? Сонынг уьшин окытуvшылар не зат этпеге керек? Чиовниклер не зат этпеге борышлы? Аьлимлер, язуvшылар, ата-аналар яьыннан кайдай коьмек болмага тийисли?*

Явап: Ана тилди окытуvды ийгилендирер уьшин, мага коьре, чиновниклер коьп куллык этпеге борышлы. Энг бириншилей, балалар бавын, мектеблерди, китапханаларды учебниклер мен, художестволык эм методикалык литература ман, энг кишкей балаларды ярасыклы этип шыгарылган эртегилер мен эм ятлавлар ман, балалар уьшин аьзирленген йырлар йййынтыгы ман канагатламага керек. Олар аьлимлерге илми куллыklарын, язуvшыларга яьзан асарларын баспалаvда ярдам этпеге тийислилер. Ата-аналардынг борышы – балаларга бесик йырларын ана тилде йырламага, ногай эртегилер окумага, ана тилде соьйлеп уьйретпеге. Окытуvшылар тувган тилден дерислерин балаларга кызыклы этип озгармага тийисли.

Сорав: *Зухра Умар кызы, сиз обзингизди куьшли аьдем деп санайсызба?*

Явап: Керек уьшин – терек йык деген соьз бар ногайда. Сога коьре, керек уьшин бир затка да карамай, колымнан келген затты этемен: кеспилик сулыбымды обстирмеге шалысаман, обз куллыгым уьшин яваплы экенимди бир де мутпайман.

Сорав: *Аьдемде кайдай хасиетти аьрув коьрсиз?*

Явап: Аьдемнинг эдаплы, тербиялы болганы. Аьдем тебентели болса яшавда бир затка етиседи. Солай ок аьдемде яваплык сезими болса ийги.

Сорав: *Сизге наьсипли болув уьшин не зат керек?*

Явап: Наьсипли болув уьшин аьдемге ден-савлык, аьелде эм куллыкта тил бирлик керек. Солай ок балалардынг уьстинликлери наьсипти арттырады.

Сорав: *Сав яшавынгыз бойынша эткен куллыгынгызга кайдай баа бересиз?*

Явап: Шаирдинг соьзлери мен айтсам: *Йыллар сувдай акканда, Яслык артта калганда, Оьыл кеткен яшавга Баа бермей болама.*

Кеспи аьрекетимнинг баасы – меним окуvшыларым, олардынг исте эм яшавда уьстинликлери, сыйы, абырайы.

МАГОМЕТ КОЖАЕВ
хабарласувды юригкен.

ОЪЗ ОЙЫН АЙТАДЫ

Ата юртымыз неше ясында?..

Ызгы йылларда Ногай районымыздагы авылларымыздынг мерекелерин белгилев ийги аьдетлер санына кирип барады. Не деп айтпага болады? Аьлиги коьп яхшы аьдетлеримиз мутылып бараяткан заманда керекли ис.

Экиншилей, ол бизим балаларды тувган якларын, ата юртын суьйип билмеге уьйретеди. Уьшиншилей, ол бизим тарих эстелигимиз. Бизден алдын яшаган уьйкен аталарымызды, олардынг биз уьшин салган кыйынынг эскеруьв. Дунияга янгы тувып, яшавга аяк басып бараяткан яслар авылында кайдай аьдемлер болганын билееклер, оьктемсиеклер.

Тек бу аьруьв баславдынг бир кемшилиги де бар. Меним ойымды сыйлы ясуьйкенимиз Оьзбек Равшанбек увылы Мурзаев те хош коьргени эсимде. Оь.Мурзаев обзи де газетамыздынг бетлеринде «Бурынгы ногай авыллары» деген рубрика ашып, аьвелги коьп шоьл авыллары эм олардынг белгили аьдемлери акында яьзды. Соьзининг бавы – авылларымыздынг оьмирлерининг оьлшеми акында.

Айтпага, меним тувган авылым Терекли-Мектебтинг орынында эм тоьгеринде аьдемлер баьленше мынг йыллар эрте оьмир суьргенлер. Олар малшылык, аьншылав эм саздан кабалар ясав ман каьр шеккенлер. Биревлери бир еринде турып яшаганлар, баскалары коьшпели яшав йорыгын юригкенлер. Москвадагы Куьнтувар музейининг бас илми куллыкшысы, тарих илмилер кандидаты Владимир Александрович Кореняко (Кудай ога тынышлык берсин), Ногай уьлке танув музейининг директоры Каирбек Бальгишиев 1995-нши йылда авылдынг кубыла бойында биринши археологиялык казуv ислерин оьткердилер. Онынг сырагылары бай болмаса да, акыйкат болып шыкты: Терекли-Мектеб авылы орынласкан ерде эм онынг ювыгында аьдемлер аьли 3-4 мынг йыллар артта, эрте ез оьмирлеринде де яшаптылар! Ога дейим бизде сыйлы аьлимимиз Джалалдин Шихмурзаевтинг белгилеви мен Терекли-Мектеб 1814-нши йыл курылган деген ой тугылып келген. (Д.Шихмурзаев Владикавказдагы архивте 1814-нши йылда Сырт Кавказ генерал-губернаторы Ртищевтинг Терекли-Мектеб ставкасына яьзип йиберген хаты сакланатаганын билдирген эди). Ол йылларда неге ди авыл яде каладынг акында кайшан белгиленген хат яде эстеликли бир реликвия табылса, сол йыл курылган деп санаганлар.

Тек мен Терекли-Мектеб 1814-нши йылда тувыл, оннан да бек эрте заманларда курылганы акында аян билдируьвлер барлыгын шайытлайман. Халкымыздынг уьлке танув музейининг археологиялык боьлигине салынган экспонатлар ол затты юз кере шайытлайдылар! Тек биз келемиз де Терекли-Мектеб, баска шоьл авылларымыз 100-200 йыллар артта курылган деп соны уьйкен байрамга айландырмага шалысамыз. Бизде соьйтип Нариман, Бораншы, Куьнбатар авыллардынг 100 йыллыklары белгиленген. Аьшиги, шоьлдеги тоьбелер, оьликлер неге аьши 100-150 йыллардан да эртеде курылган болып шыгадылар экен? Оны кайтип аьнлатпага болады? Бизге коньысы тав районларындагы бирер авыллар обзлерининг 4-5 мынг йыллыklары акында даvа этедилер. А биз келемиз де оьз еримиздинг тарихин обзимиз кемситемиз.

Кара эм Каспий тенгизлери аралыгында орынласкан еримиз кайсы заманда да боп-бос тасланып калган ерлер болмаган. Сонынг акында тарих, география, биология, халк авызлама яратувшылык билди-

руьвлери аз тувыл. Тарихтен бу якларда бизим эрага дейим киммерийшилер (киммерийцы), скифлер, сарматлар яшаганлары белгили. Энг де маьнелиси сол, олар да биздей термелерде коьшип-коьнп юргенлер, малшылык пан каьр шеккенлер. Олардан калган савытларды, окларды, кылышларды биз аьлиге дейим кум астыннан табамыз. Йогарыда белгиленген халклар эндиги йок болган деп саналады. Болса да аьлимлердинг бир кесеге олар бир якка да йойылмаган, заман бойында ногайлардынг, казахлардынг, туркменлердинг эм баскалардынг арасына сингип калганлар деп билдиредилер. Сол себептен, татар аьлими Р.Каримуллин ногайлар да, казахлар да, татарлар да оьз ата-бабалары (саклар) оьмир-оьмири каерде яшаган болса, эндиги де сол ерлерде яшайдылар деп билдиреди. Мага коьре дурыс айтылган ой!

Белгили фольклоршымыз Тагир Акманбетовтынг «Сынтастынг йылувы» деген китабинде бизим шоьллигимиздинг дуныяга энугьви акында аьлемет кызыклы мифлер, легендалар келтирилген. Солардынг бирисинде шоьл орынында аьвелде савлайы тоьгерек айланып сув бийлегени акында туп-туvра айтылады. Ол зат географияда да тап солай деп беркитилген. Ер соньында шыгып баслаган. Бу мифлердинг, легендалардынг баьрисин де бизим атайларымыз туьзбесе, ким туьзген болады? Бизим тувган еримиз бурын Сакай-эньили, Эдигединг эски юрты, Караногай ери деген атлары ман танылган. (Ногай шоьллиги деген аты соньында искусстволы йосыгы ман шыгарылган. Ол зат халкымыз уьшин кара 1957-нши йылдагы белгили указдан сонг бирер политиклердинг еримиздинг Караногай деген тарих атын тайдыруv уьшин этилинген. Олар сол ниетине етилер: Караногай деген соьзди буьгуьнлерде ясларымыз кулланмайды. «Ногай шоьллиги» де картадан тайдырылган).

Бир таныс аьдем мен коьтерген маьселе мен байланыста: «Биз авылдынг ясын белгилеектен алдын ясуьйкенлерден сорадык. Олардынг хыйлысы авылга 100 яс болмага болады дедилер», – деп яваплады. Аьлиги ясуьйкенлердинг коьбиси тек оьз заманында эситип калган билдируьвлерди шайытлайдылар. А бизден 100-200 йыллар кериде яшаган ясуьйкенлердинг эскеруьвлерин эндиги ким биледи?.. Еримиздинг тарихи яьылмаган, ол тек ата-бабалардынг эслеринде сакланып келген.

Экиншилей, бизге бу соравга сак болып янасуv керек. Биз оьз авылларымыздынг 100 яде 110,120 йыл толды деп кутыртып байрамшылавымыздынг аргы ягын ойламага тийислимиз. Ол зат бизди оьз тувган еримизге тек бир 100-200 йыллар артта бир яктан келген келгиншилер этип коьрсетеди. Бу политика. Бизди, ерли ногайларды суьймейтаган кайбир россия эм кавказ политиклерине, тарихшилерине бизим соьйтип оьзимизди кемситуьвимиз бек оньайлы. Мен олардынг биревлерининг бизди, ногайларды, келгинши халк деп айтканын да эситкенмен. Сол себептен бизге оьз авылларымыздынг тарихин яьзганда, бу соравга бек сак болып янаспага керек. Еримиздинг, халкымыздынг тарихин аьруьв терен билмеге шалысайык. Бизим тувган еримиз – бек эски, ол бизим этнос ошагымыз, тамырлы ата юртымыз. Онынг тарихин енйил ойымызга таянып кыйшайтпайык, кемситпейик, оны биз болмасак ким бааламага керек?

М. ХАНОВ.

НОГАЙ ХАЛКЫМЫЗДЫНЪ АЛТЫН ФОНДЫ

Мурзалардынъ мурзасы

Ногайым... Шеткыйырсыз ерлердинъ иеси болган уллы халкым, буьгуьнлерде аз болып калсанъ да, йигерли йигитлерининъ данъкы дайымларга калганына баьримиз де шайыт болып турамыз.

Айтувлы Юсуп-мурзадынъ асылы савдуныага белгили Эдиге-мурзadan басланган деп белгилейдилер аьлимлер де, тарихшилер де. Ол оьзи де патша Иван Грозныйга хат язганда, оьзининъ тукумы Эдиге мурзadan басланатаганын айтады. Туьрклер патшасы уллы солтан Сулейман Юсуп-мурзага язган хатында хошлап соьзин: «Солтанлардынъ солтаны, мурзалардынъ мурзасы!» деп баслаганы акында белгилейди А. Курмансеитова оьз язувларында Юсуптынъ атасы Муса-бий, анасы Кондазы болган деп беркитеди. Йигерлик, баьтирлик, шыдамлык, оьзин кайсы ерде де тутып болган касиети Юсупка балалыктан юрегине, янына эндирилген. Тарихшилердинъ айтувына коьре, Юсуп-мурза да оьз ата-бабаларындай болып, бек йигерли, айткан соьзин ерге туьсирмейтаган, намысы куьшли аьдем болган. Онынъ айткан соьзлерин биз аьлиги заманга дейим кулланамыз. «Яхшы аьдемнинъ аты ер юзинде мутылмас», «Бу дуньяда да яхшылардынъ санына кирмес», «Мынъ досынъ болса, оларды бирев деп сана, бир явынъ болса, оны мынъ деп сана» эм сондай баскалар. Аьдемшилик деген касиетти Юсуп-мурза биринши орынга салган, юрегинде, янында арамлыгы болмаган, болса да бир яв тувыл, неше явы да болган, олар онынъ яшавын бузбага шалысканлар.

Юсуп-мурза конакты хош алып болган, оьзи де баска патшалыклар ман тар байланыс туткан. Уллы патшалыктынъ басшысы болган Юсуптынъ оькимети куьшли, аьдемлери малга, муьлкке бай болган, сога коьре куьшли Ногай Ордасы ман конъысылар катнаспага суьйгенлер. Сибирь, Казан, Астрахан, Крым патшалыклардынъ ханлары ман куда болып, Юсуп-мурза оларга кыз берип, олардан келин алып, тар байланыста яшанган. Олардан баска, мурза Хыйва, Бухара эм баска узактагы ханлыклар ман аьллескен деп билдиредилер тарихшилер.

— Сейид-Ахмед-мурза Ногай Ордасында даьврэн суьрген йылларда Юсуп-

мурза ман Иван Грозныйдынъ аьллесуьви басланады. Ногай Орда эм Москва арасында сатув-алув бардырылады, эм Юсуп оьз мойнына савьдегерлердинъ йолларда кавыфсызлыгын аьжетсизлев борышты алады. Ол орыс эм ногай арасында юрген «ярлы да, оьксиз де» бараяк-келеек йоллары кавыфсыз болмага керек деп каьр шеккен, — деп хабарлайды мурзадынъ акында оьз макаласында А. Курмансеитова. — Ногай элшилерди Москвага коьплеген атлар озгарганлар. Олар саны йок йылкыды сатпага айдап аькететан болганлар. Юсуп-мурза Иван Грозныйга язган хатында «ногай элшилерди уьйкен сый ман, баалы савгалар берип йолык» деп язган. Иван Грозный Юсуп-мурзадынъ тилеги мен ога савкат этип савыт-садак, шатырлар, баалы тонлар, кагытлар, бояклар, кызларына ярасык кийимлер йиберген. Архивлерде аьлиги заманга дейим Юсуп-мурза ман Иван Грозныйдынъ бир-бирисине язган хатлардынъ бир кесеги сакланган.

Орыслар ман ногайлар арасындагы байланыс дослыкка, кудалыкка айланып, туьп-тамыры 200 йылларга дейим кетеди, ама Иван Грозный анълайды, уллыногайпатшалыкты аьлсиз, куьшсиз калдырса, оны оьзине бойсындырмага да тыныш болар. Калай ойсыз болган Ногайым, не болаяк эди тоьгеректеги ханлыклар ман дослыкты беркитип, япсарларды куьшлендирип яшаган болса, шашырамаган да болар эди, ама Иван Грозныйдынъ кылыплыгы баьриннен де куьшли болады, эм ол Юсуп-мурзadan Москва патшалыгынынъ тыскы политикасына карыспаска соьз алып, оьзи болса коьплеген йыллар Казан патшалыгы ман соьгсады. Сол заман Казан ханлыкты Суьйимбийкеханий басшылайды, аьвес эттим деп ойлаган ма экен уллы Юсуп, айткан соьзиннен де кайталмай, суьйикли кызына коьмек этеалмай, Иван Грозныйга соьз берип. Айып эткен эди ногайлар Сафар-Гирейге, кайнатасына берген соьзин ысламаган, ол Юнус балдызына Казан ханлыктан ер де берип, мурза деген ат та берек болган, неге десе такты алмага Юнус ога коьмек эткен. Соьйтип, Казан ханлыгы ман Ногай Орда арасы бузылады. Сол себептен Иван Грозный ман Юсуп-мурзадынъ да аралары суьвек болады. Есирге туьскен кызын эм йинени

оьзине кайтармага суьйген мурзага орыс патшасы «йок» деп айтады. Суьйимбийкеди Иван Грозный Ших-Алий-мурзага эрге берип, Касимовкага йибереди. Оьтемисти ол касында калдырады, шокындырады эм Александр деп ат береди.

Коьп куллык эткен Юсуп-мурза кызы Суьйимбийкеди есирден босатув уьшин. Коьмекти тилейди иниси Исмаил-мурзadan, ама ол да сатылган орыс патшасына, савгалар ман алган оны оьз бетине Иван Грозный. Исмаил-Юсуп-мурзага коьмек этпейди эм сол себептен олар каты урысадылар. Бир куьннинъ бир шагында Исмаил-мурза Юсуп-мурзады оьлтирди деген суьвек хабар шыгады. Сол хабар аязлы увьт айды кайгыга орайды. Тарихшилердинъ билдируьвине коьре, сол оьзгерислер 1555-нши йылда болган.

Мен ногайымнынъ тарихин актaргaндa ойлайман, эр кисилеримиз калай кыскадан ойлап йибергенлер бир бир заманларда. Исмаил-мурза да келеектегиди ойламай эткен сол намартлыкты, сонъында, оьзининъ увьлларына кор болганда, анълайды ол, кайдай аьдем онынъ коьлыннан кеткенин. Тек агасы болмай, атасы да

болган ога Юсуп, айтканы бар онынъ Иван Грозныйга: «...мага атам да, агам да тек бир сынъар аксакал Юсуп-мурза эди...». Оьзин куьнали этип сезгендир Исмаил, ама влаьткe ол кайтип болса да етпеге суьеди. Агасын оьлтирип, такка келген Исмаилди Юсуптынъ увьллары суьймейдилер. Исмаил да коркады олар оннан оьш алар, оьлтирер деп. Соьйтип, Ногай Ордадынъ тагы уьшин соьгсуьвлар битпейди. Сол оьзгерислер акында оьзининъ «Айтувлы Эдигебийдинъ тукумыннан. Орыс князьлер Юсуповлардынъ ногай тамырлары акында» деген макаласында язады белгили шаиримиз Мурат Авезов.

1958-нши йыл Иван Грозный Юсуптынъ тунъгыш увьлы Юнусты Москва каласында сый ман хош алады. Бир йыл кетип-кетпей, Ордага кайткан Юнус анъсыздан оьледи. XVI оьмирдинъ 60-ншы йылларынынъ басында Ногай Ордадынъ бийи болып Исмаил-мурза беркиген, сол заман ол Юсуп агасынынъ оьсип еткен увьлларын Элмурзады эм Ибрагимди Москвага йибереди, онынъ бир ойы бар эди — каарлы орыс патшадынъ коьлыннан олар оьлмес пе экен. Болса да Иван Грозный атасына эткен

намартлыкты увьлларына этпейди — ол Эдил йылгасынынъ ягаларында ерлескен Романов калады эм каладынъ тоьгерегиндеги ерлерди оларга бередиди. Ярасык ерлерде яшайдылар Юсуп-мурзадынъ увьллары, олар межигит курадылар, бусырманлык тутадылар, болса да орыс патшага куллык этедилер, йыл сайын орыс патшага 150 атлы сайлам саклав аьскерлерин шыгарып турганлар. 1611-нши йыл Романов каладынъ иеси болган Элмурза оьледи. Оннан Сеюш-мурза, Баймурза эм Динмурза деп аталган уьш увьл калады. Баймурза эм Динмурза орыс аьскерлери сырасында Польша ман куьресип, давда ян бергенлер. Сеюш-мурза да 1656-ншы йыл дуныядан таяды. Баьри байлыклардынъ, ерлердинъ иеси онынъ тунъгыш увьлы Абдул-мурза болады. Он етинши оьмирдинъ ортасына орыс патшалык куьш йыйнайды эм кырдан келген мурзаларды, олардынъ коьлындагы бусырманларды куьштен шокындырып, христиан динине коьширедиди. Сол заманда мынълаган ногайлар ман татарлар оьз динин калдырып, баска динге коьшедилер.

Бу ерде мен Мурат Авезов оьз макаласында келтирген бурынъгыдан калган

таварыхты айтпага суьемен. Бир кере Абдул-мурза патриарх Иоакимди сыйлы конак этип алады. Билмей калып, ол патриархка каздынъ этин ашатады, сол заманда христианлар пост туткан мезгили болган. Иоаким болса этти балык деп ойлап, даьмли этип асканы уьшин уьй иесин мактайды. Сол ерде Абдул-мурза уьндемесе не болады. Йок, ол балык тувыл, каз эт деп айтады. Конак ашувланады. Тоькпей-шашпай соны патша Феликс Алексеевичке еткереди. Патша болса, мурзadan баьри ерлерин тартып алып, оны кыпчакланъаш калдырады. Уьш куьн, уьш туьн ойланады Абдул-мурза, сонъ болдыралмай, христиан динине коьшеди. Сол кеше ога туьнде туьсине атасынынъ суьлдери келеди эм тавыс айтады: «Сен оьз дининъди сатканынъ уьшин буьгуьннен алып сенинъ тукум-тайпанънынъ аьр несилинде тек бир эр бала тува-як, эгер олар коьп болса, биревден баска, баьри де 26 ясыннан артык яшамаяклар». Узак йыллар бойы бу каргыс сол куьннен алып Юсуповлардынъ тукум-тайпасы уьстиннен таймай турады.

Макаламды шаиримиз Мурат Авезовтынъ ятлав сыдыралары ман битирмеге суьемен. Сол сыдыраларда уллы халкымыз шашыраганына кайгы эм оькиниш. Юсуп-мурзадай йигитлеримиз болганыннан не пайда, эгер олар суьрген бактылар сисе кимик бузылып, халкымыздынъ бактысын кесек-кесек этип шапалаган болса...

*Алты канат ак
отавлар конган юрт,
Озып кетти энъ
бактылы куьнлеринъ.
Яманлардынъ
яласыннан янган юрт,
Бир юлдызсыз келди
кара туьнлеринъ.
Ак тоьрелер
ак сарайга сыйыскан
Сыйлы куьнди — япты
кайгы булыты.
Агасы ман иниси кан
куйыскан*

*Кунтсыз элде
куйрыксыз ат улыды.*

Ногай халкымнынъ тарихинде дайымларга турады Юсуп-мурзадынъ аты, Суьйимбийке-ханийге яшав берген, оьз бактысын оьктемлик пен юриткен ногайымнынъ уллы увьлы. Буьгуьнлерде де сол ат бизим халкымыз уьшин оьктемлигимизди мынъ кереге арттырады. Сол да бизге уллы асабалык.

Г. БЕКМУРАТОВА.
Суьвретте: **Юсуп-мурза.**

Ямагат ишинде ясуыйкеннинъ орыны эм ыхтыярлары

Янғыларда элимиз эсли аьдемлер куьнин белгилеп озды. Эсли аьдемлер болса, бу куьнди – Ийгилик эм ясуыйкенди сыйлав куьни-деп аталувды яратадылар эм соьй-ленисли тилде де ярасык айтылгандай коьринеди. Сонынъ акында власть органлары ойламага керек деп ойлайман.

Бу куьнге багыслап шаралар озгарув, ясуыйкенлерди эскеруьв – бизим борышымыз. Оьткен юма ишинде, календарь бойынша эсли аьдемлерди эскеруьв куьни алдында КЦСОН куллыкшылары «Ямагат ишинде ясуыйкеннинъ орыны эм ыхтыяры» деген тоьгерек стол уйгынлап, озгардылар.

Мунда авыл ясуыйкенлери Р. Амангазиева, Р. Ваисова, Ф. Оразбаева, «Ногайский район» МО аькимбасында Аксакаллар советининъ председатели Р. Мурзагишиев, Согыс, ис, Савытлы куьшлер эм правосаклав органлар ветеран-

ларынынъ райсоветининъ председатели А. Сангишиев, ДР Халк Йыйынынынъ депутаты М.Авезов, школа ваькиллери Э. Суюндикова эм В. Абдулсаметова, КЦСОНнынъ боьлик етекшилері ортакшылык эттилер.

Тоьгерек столды КЦСОН етекшиси Г. Капитуллаева юритти. Биринши соьзди М. Авезовка берди. Ол оьз соьзин ясуыйкенлерди келятырган байрам ман кутлаван баслады, сонь ясуыйкенлер алатан пенсия, тагы да бир кере тоьленетаган акшалык компенса-ция акында, солар ман байланыс-лы болып, киритилетаган туьрленис-лер акында аьнлатув этип кетти.

Тоьгерек столдынъ барысында Р. Мурзагишиев, А. Сангишиев, окутувшылар оьз ойлары ман, яшав бойынша йолгысатан маьселелери мен, ясуыйкеннинъ орыны яшавда кайдай экени акында кызык-лы хабарладылар.

Мунда ортакшылык эткен аьдемлердинъ коьнгиллерин, ясуыйкен, тийисли тыншаюудагы окутувшы Фатима Кузеевна Оразбаевадынъ яшав сулыбы ман боь-лисуьви, эскеруьвлерин айтуьви коьтерди. Буьгуьнлерде де сыйлы ясуыйкен «Гармония» вокал куь-бининъ агзасы болады эм кыймас-ларын да сонда катнаспага шақы-рады. Буьгуьн ол оьз соьйлевинде сол куьптинъ оьзининъ бир кепли кийимлери болса экен деген ойын айтып, М. Авезовка:

– Болатан болса, коьмек этинъиз, – деп тилек салды.

Бу куьнги йолгыс йылы аьлде оьгити, сораьлар да, яваьлар да бол-дылар, элбетте, ясуыйкенлерге ден савлык, наьсип те йоралды.

Школа ваькиллери де ерлеринде озгаратан шаралар акында, кай-дай тербиялав ислер юритилетага-ны акында хабарладылар. КЦСОН боьлик етекшилері оьз аьрекетле-ри акында билдируьвлер эттилер.

Сол куьн КЦСОН-да конакта болган ясуыйкенлер оьзлерин яма-гатка керегин, олардан бизге, оьсип келетаган аркага пайда болма-са, зарар болмаьгын аян сездилер. Олардынъ яшавлары дайым бай эм кызыклы экенин биз де аьнламай болмадык.

Г. КУРГАНОВА,

РФ журналистлер союзынынъ агзасы.

Суьвретте: тоьгерек стол катна-суьшылары.

АКЦИЯ

Ногай шоьлдинъ ясыл калканы

Шоьлим, аьр бир мунда яшай-таган инсанга баалы, сонынъ бактысы, келеектегиси, аьлигиси бизге де маьнесиз тувыл.

Янғыларда «Ногайский рай-он» МО администрациясында «Ногай шоьлдинъ ясыл калканы» деп аталган коьгалыстынъ агзала-рынынъ йыйыны болып озды. Бу коьгалыс оьткен йылдынъ ишин-де туьзилген эди. Олар оьз алды-ларына шоьлликтинъ коьркин ийгилендирер мырад пан тийис-ли план салган эдилер эм сога коьре ис те юритилди. Авыл ерле-ринде окутувшылар (олар коьга-лыстынъ агзалары) оьсип турган тереклерди санап, ой-токтаслар этилдилер. Сонынъ тамамына коьре, энъ ясыл авыл Карагас авылы болган эди, ама сол санга ерли Нуковлардынъ оьстиретаган авыл бавы киргени белгиленген, солай болганда Куьнбатар авыл яшавшыларынынъ азбарларында тереклер саны коьп болады.

Бу куьнги йыйынды «Ногай-ский район» МО администраци-

ясынынъ аькимбасынынъ орын-басары А. Межитов юритти эм оьзине тапшырылган ис боры-шын намыслы, тийисли кеп-те окутувшылардынъ ярдамы ман толтырмага бек шалысаягы акында билдирди.

Салынган планга коьре, авыл ерлеринде кайдай куллыклар этилмеге керегі эм этилетаганы акында коьгалыстынъ агзалары айтып кеттилер. Биология саба-гыннан окутувшылар тереклер олтыртуьва пайдалы маслагат-ларын берип боьлистилиер.

Амирхан Межитов: «Тоьге-рек якты тек тереклер олтыртып коьрклендирип калмай, коькысты да коьрмеге керекпиз, соларды да йойытув уьстинде халк пан куллык этпеге борышлымыз», - деген ойын билдирди.

Аьли уьшин коьгалыстынъ агзалары А.Межитов пан бирге авыл ерлеринде аьр окувшы бир кишкей терек аькелип олтыр-тып, оьстируьв уьстинде куллы-клар этпеге токтастылар.

Йолгыс кызыклы эм шоьли-мизге пайдалы куллыклар этуьв уьстинде соьйленип озды. Энъ ызында сулыплы окутувшы Г. Койлакаева: «Бизим, окутув-шылардынъ колларында элимиз-динъ келеектегиси. Буьгуьн биз кайдай ислер этсек те, алдымыз-да сонынъ сыраьгларын коьре-екпиз. Буьгуьнги исимиздинъ емислерин де бир он йылдан коьрермиз», – деген сенимин билдирди.

Соьйтип, буьгуьнги йолгыс катнасуьшылары бир- бирисине – эгер бизде этпеге мырад бол-са, мырсат табылар, эгер мырад йок болса, себеплер болар, – деген йорав эттилер де, эндиги йолгыска дейим аманластылар, алдыларына салынган планлар-ды толтырып, ноябрь айында да этилген куллыкларынынъ эсап беруьви мен йолгыспага токта-стылар.

Г. САГИНДИКОВА.

Суьвретте: коьгалыс катна-суьшылары.

МИТИНГ

Яс несилди коршалавда бирлесейик

Сентябрь айынынъ басында тер-роризм мен куьрес куьни эстеликли мерекелердинъ бириси деп санала-ды. Ногай районунынъ Д. Шихмур-заев аьгындагы мектебинде «Биз тер-рорга эм зулымлыкка карсы» деген митинг уйгынланып оьгити. Митинг-те авыл администрация аькимбасы-нынъ орынбасары Д. Бегалиев, авыл имамы К. Танашев, афган оьзгерис-лерининъ катнасуьшысы М. Елман-бетов, ПОМ участковыйы К. Куль-манбетов, авыл кыскаькылар сове-тининъ председатели Л. Картакае-ва, мектеб окутувшылары эм туь-рли туьсли шарлар ман колларында окувшылар, ата-аналар ортакшылык эттилер.

– Терроризм маьселеси баьриси-не де ортак. Боьтен де, ол кыскаькы-аналарды кыйнайды. Неге десе олар бу дуьняга янғы яшавлар савкатлай-дылар. Оьз саьбийлерининъ оьлуь-вин бир ана да коьрмеге суьймейди. Кыскаькылар аьвлетлериннен алыс болмай, оларга дайым эс этпеге тий-ислилер, – деп оьз маслагаты ман боьлишти кыскаькылар советининъ председатели Л. Картакаева.

– Келеекте аьылымыз энъ ярасык болып оьрленсин деп, биз савлай куьшимизди салмага керекпиз. Эгер яслар да, яс уьйкенлер де сол уьйкен маьселеди шешпеге бирлесселер, бизим оьсип келятырган несилди коршалап болаяьмызга сеним бар, – деди авыл администрация аьким-басынынъ орынбасары Д. Бегалиев.

Боьтен де З. Менлиалиевтинъ куьшли сезимге толган соьзлери эсте сакландылар.

– Неге бизим ясларымыз терро-ристлик организацияларына кирип, кайбиревлердинъ аьнламлы бол-маган кызыксынуьвларын якламага, коршаламага йол аладылар. Боьтен де, эр кисиди токтатаьктынъ оры-нына, кыскаькы оьзи кавыфлык, кыанатшылык йолына туьсетага-ны бек оькинишли. Кайдай дуьн-яда яшаяьмыз, тек бизи мен бай-ланыслы, –деди авыл яшавшысы З.Менлиалиев.

Мектеб етекшиси К. Нукаева оьз ис йолдасларын, ата-аналарды окув-шылардынъ окуьына, тербия алуьы-на сав куьш салып карамага шақыр-ды. Тийисли светский эм дин билим-лерин толы алмаган аьдемлер йолы-нан тез тайыспага болаягы акында белгиледи.

– Буьгуьнлерде дуьняда болатан оьзгерислерге дуьрыс баа бермеге эм ясларды экстремистлер сырасына туьспесин деп коршалав бек маьне-ли. Сиз намаз кылмага ьхтыярынъыз бар. Бас деп сиз имам ман, авыл мол-ласы Ш. Мамуров пан танысып, мас-лагатласып намазды басламага бола-сыз. Дуьрыс йолды алып, тыныш-лык, ийги келеектегиси уьшин тиле-клер тилейик, – деди авыл имамы К.Танашев.

– Терроризм – ол коршалавы болмаганларга карсы согыс бола-ды. Терроризмди енъуьв бек авыр. Эгер эс караткан бир затты коьрсен-из, оьзинъиз тиймей, правосаклав органларынынъ куллыкшыларына билдиргенинъизди тилеймиз, –деди полиция куллыкшысы К. Кульман-бетов.

– Ким де болсын бирев, аьли де Уллы Аталык согысынынъ, шешен,

афган оьзгерислерининъ катнасуь-шылары оьткен кыйынлыкларын, ясларымыз кайтадан коьрмесин, – деди афган оьзгерисининъ катнасуь-шысы М. Елманбетов.

«Тынышлык эм рахатлыкты суье-мен» деген оьзи язган ятлавын оку-тувшы, шаир Х. Бурумбаева окыды.

Онынъ окувшылары К. Абдулва-лиева эм Ф. Менлиалиева да ятла-ларды яттан окып эситтирдилер.

Оьз сезимлерин асфальте бор амалы ман ясаган суьвретлерде окув-шылар да коьрсеттилер. ИЗО оку-тувшысы А. Мутаирова «Ер юзинде тынышлык уьшин» деген ярыс озгар-ды. Ярыста ийги ясалган суьвретлер белгилендилер. Митинг уйгынла-шысы Ф. Абдунасова шарада бел-сенли катнасканларга йылы эм шын-ты соьзлери уьшин разылыгын бил-дирди.

Митингтен сонь Кумлы авыл орта мектебининъ окутувшылары ашык класс саьатин бердилер. Оку-тувшы А. Нурадилова «Янын курман эткенлерге, бир куьнинъди багыс-ла. Россия баьтирлерине дайымлык оьрмет!» деген темага 6-8-нши класс окувшыларына деп класс саьатин озгарды. Класс саьати ердесимиз, полиция куллыкшысы, Табасаран районуында досларын коршалап, ер юзинде тынышлык уьшин яшавын курман эткен Эльдар Аджигельди-евтинъ эстелигине багысланган эди. Полиция куллыкшысы, авыл яшав-шымыз К. Мантаев сол вакытларда Э. Аджигельдиевтинъ касында бол-ган. Сол кавыфлы такыйкалар акын-да ол уьйкен кайгы толып эскереди. Ама ис йолдасы, досы, баьтирдинъ атын уьйкен оьктемлик пен атайды.

Окутувшы А. Нурадилова класс саьатин ногай шаири С. Майлыбае-вадынъ ятлавыннан сыдыралар ман тамамлады.

Окутувшы С. Аджигельдиева класс саьатин «Бизим заман» деген туьра эфир передачасы кебинде озгарды. Окутувшы деристе эври-стикалык хабарласув йосыгын кул-ланды. Ол окувшылардынъ критика-лык ойлавын оьрлендируьв мырадта, видео-ролик каравы ман Бесланнынъ кайгылы оьзгерислери акында эске туьсирди. Окувшылар коьзлеринде коьзаслары толып, оьз ойлары ман боьлистилиер. «Беслан окувшылары-на» деген эм сондай баска ятлаьлар-ды окып эситтирдилер. 20 такыйка ишинде окувшылар теракт курман-лыклары коьмилген Беслан каласын-дагы оьлиги акында фильмди кара-дылар. Фильмди карап, хабарласув-дан сонь балалар йогарыга ак шар-ларды йибердилер.

«Терроризм – ямагатка коркы-ныш» деген темага 9-ншы класс оку-тувшысы М. Танбулатова да класс саьатин озгарды. Онда «Тарихши-лер», «Статистлер», «Политологлар», «МЧС ваькиллери» деген куьплери ортакшылык эттилер. «Тарихшилер» куьби террористлик актлары акында билдируьвлер эттилер. «Политоло-глар» маьселели сораьларга явапла-дылар. «Статистлер» куьби статисти-калык слайдларын коьрсеттилер.

Окутувшы Ф. Менлиалиева да 3-нши класста дерис озгарды.

А. АДЖИГЕЛЬДИЕВА,
Кумлы авыл орта мектебининъ окутувшысы.

ГРИПП АКЫНДА

Сувыктан сакланув амаллары

Грипп – оьткир вируслы инфекциялы авырув. Бу авырув ман бала да, ясуьйкен де авырыйды.

Авырув ман аьдем кайтит зарарланады?

Авырувдынъ вируслы инфекциясы аьдемнинъ авыз-бурны ишине туьссе, зарарлайды. Сол вирус бронхит, отит эм сондай баска авырувларга аькеледилер, аз болса, юрек, суьеклер де авырымага болады.

Авырувдынъ вирусы кайдан келеди?

Инфекциядынъ бас булагы – авырувлы аьдем. Авырувдынъ вирусы аьдемнен-аьдемге ава тамшылары ман, катнаслар бойынша коьшеди.

Авырувдынъ юкканын кайтит анълаймыз?

Авырув бирден басланады. Аьдемнинъ эт кызувы 38-40 градуска дейим коьтериледи, басы айланады, авырыйды, шаркы тонъдырады, коьзлерининъ алды каранъа болады.

Эгер сиз авырыган болсанъыз, не этпеге керек?

Тез аьрекетлеп врачка бармага, постель йорыгын тутпага керексинъыз, неге десе грипп авырувынынъ ызы аьруьв болмай коймага да болады.

Авырувдан кайтит сакланмага керек?

Энь де ийги профилактикалык алат – вакцинация. Грипп авырувына карсы вакцина октябрь-ноябрь айларынынъ ишинде этилмеге керек. Эсимизде сакламага тийислимиз – дарман ишкеннен эсе, вакцина этилген денге пайдалы.

Грипп авырувы ман зарарланмас уьшин кайдай йорыкларды тутамыз?

Аьелдеги аьр бир аьдемде оьзининъ байыр тастамалы болмага, авырувлы аьдемге яна-спаска шалыспага, куьн сайын уьй боьлмелерин елге кактырмага керек. Сол йорыкларды тутсанъыз яман болмас. Ден савлыгынъызды сакламага шалысынъыз.

А. НУРГУШИЕВА,
врач-эпидемиолог.

СПОРТ

Йырма алтыншы кере оьтти

Ногай район орталыгы Терекли-Мектеб авылында Уллы Аталык согысы, ис эм спорт ветераны, СССР Журналистлер союзынынъ члени Хайрудин Аджидаирович Лукмановтынъ эстелигине багысланган аьдетли 26-ншы киши футбол турнири болып оьткен. Турнирде 2002-нши йыл эм оннан сонъгы йылларда тувган яс футболшылар ортакшылык эткен.

Ярыслар алдында Х. Лукмановтынъ уьйкен увылы Абрек-Заур Лукманов, спорт ветераны Шатемир Мунгишиев эм бас судья Алавдин Башантавов шыгып соьйледилер. Бу айтылган эстеликли турнир йыл сайын да Лукмановлардынъ аьелининъ каржы этувы мен озгарылады. Быйыл да солай болды. Турнирди Терекли-Мектеб авылдынъ 1-нши номерли Балалар-яслар школасынынъ етекшиси Айдархан Курманбаев пен бас тренери Алавдин Башантавов уьйгнладылар.

Киши футбол турниринде Ногай рай-

оныннан Червленные Буруны, Бораншы, Куьнбатар, Кара-Сув эм Терекли-Мектеб (эки команда) авыллар, солай ок Кизляр каладынъ эм Шешен Республикасынынъ Шелков районынынъ Сары-Сув авыл командалары катнастылар.

Футбол байрамы кызыклы эм бирмембир ярыс йосыгында оьтти. Сонынъ тамамында 1-нши орынды эм эстеликли турнирдинъ енъуьвшиси деген атты Бораншы авыл командасы бийледи. Турнирде солай ок Червленные Буруны командасы 2-нши эм Куьнбатар авыл яс футболшылары 3-нши орынларды алдылар. Соны ман бирге турнирдинъ энъ ийги ойнавшылары деп Терекли-Мектеб-1 командасыннан Р.Алимгереев пен Р.Шомаров, Куьнбатар авыл командасыннан полузащитник А.Карамурзаев эм капы саклавшысы Р.Байрамешев белгилендилер эм савгаландылар.

М. ЮНУСОВ.

ЮРЕК ДЕРТИ

Неге кеттинъ?

Яшавдан замансыз кеткен
кедем Тимурга
*Неге кеттинъ юрегимди куьйдирип,
Яшавымды айландырып карага.
Неге кеттинъ, «яшарман», – деп
сендирип,
Тузды куйып битпей турган ярага.*

*Сен ше эдинъ яшавымда дирегим,
Сен ше эдинъ меним уьйкен тиревим.
Сен ше эдинъ соьнмес
меним ярыгым,
Сен тунгышым, сен дуьням, карагым.*

*Неге кеттинъ, ясынъ кырка толмады,
Неге ойлар, мыратларынъ болмады?
Неге эмсиз мараз сени коймады,
Бир шатлыкка коькирегинъ тоймады?*

*Сендей увыл бу дуьнядан кетер ме,
Ата-анадынъ белин урмай сындырып?*

*Сендей ата бу дуьнядан кетер ме,
Уьш савбийди оьксиз этип калдырып?*

*Тувганлардынъ ян ярасы битер ме,
Сендей ийги аданасты алдырып?
Сендей иьгит дуьнядан кетер ме,
Ян суьйгенин ярты йолда калдырып?*

*Яткан еринъ ярык болсын, аявлым,
Еннет капы ашылсын деп тилеймен.
Кайтпаяксынъ, мен билемен,увылым,
Ама мага сен етпейсинъ, излеймен.*

*Тувганлардынъ, тенъ-дослардынъ
эсинде
Дайым турар сенинъ авиз келетинъ.
Яркын юлдыз болып турар йогарда
Шыктай таза сенинъ алал ниетинъ.*

С. МЕЖИТОВА,
Куьнбатар авылы.

«ШОЫЛ ТАВЫСЫ» республикалык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Юнусовна Кожаева Терекли-Мектеб авыл яшавшысы Гульшаар Шандаковага суьйикли аданасынынъ топырак болувы ман байланыста авыр кайгысын боьлиседи, ога эм кардаш-ювыкларына бассавлык йорайды.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Батыр-Мурза авыл орта школасынынъ 8-нши класс окувшылары эм класс етекшиси Апизар Адильхановна Оразбаева Мурат Шандаковтынъ авизиз атасынынъ дуьнядан таювы ман байланыста каты кайгырадылар, ога эм кардаш-тувганларына бассавлык йорайдылар.

Баспа эм коьмлеклик коммуникациялар бойынша комитети.

Карагас авыл яшавшысы
Алан Казбиевич Каракаевти
10 ясына толганы ман

Бизим сыйлы Аланды
Он ясы ман кутлайык.
Бавдай болсын бактысы
Уьстинликлер йорайык.
Ашык болсын йолларынъ,
Зейинли болсын ойларынъ.
Алал болсын тенълеринъ,
Оьктемсисин тувганлар.

Аьлтеси Индира, акасы Руслан, абасы Венера.

ИЗВЕЩЕНИЕ
О ПРОВЕДЕНИИ ОТКРЫТОГО АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ПРАВА НА ЗАКЛЮЧЕНИЕ ДОГОВОРА АРЕНДЫ НА ЗЕМЕЛЬНЫЕ УЧАСТКИ ИЗ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ, НАХОДЯЩИХСЯ В МУНИЦИПАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ

Администрация МО СП «село Кунбатар» Ногайского района РД сообщает о проведении открытого аукциона по закрытой форме подачи предложений о цене на право заключения договора аренды земельных участков из земель сельскохозяйственного назначения, находящихся в муниципальной собственности.

Решение о проведении открытого аукциона: Постановление главы администрации МО СП «село Кунбатар» Ногайского района РД от «6» октября 2016г. №34.

Организатор аукциона (Продавец) администрация МО СП «село Кунбатар» Ногайского района РД.

Форма торгов: открытый аукцион по закрытой форме подачи предложений по цене.

Место проведения аукциона: 368855 Республика Дагестан, Ногайский район, с. Кунбатар (здание администрации сельского поселения). Контактный телефон: 8-928-046-07-05.

Сведения о земельных участках, начальная цена продажи права заключения договора аренды:

Предмет аукциона:

Лот №1. Земельный участок с кадастровым номером 05-03-000005:1398 общей площадью 3000 кв.м пастбища из земель сельскохозяйственного назначения, находящийся по адресу: Республика Дагестан, Ногайский район на территории МО СП «село Кунбатар», для сельскохозяйственного производства. Начальная выкупная стоимость права аренды земельного участка – 312 (триста двенадцать) руб.00коп. Сведения об обременении: отсутствуют.

Сумма задатка составляет 20% от начальной цены – 62 (шестьдесят два) рубля.

Дата начала приема заявок на участие в аукционе: заявки на участие в аукционе принимаются в запечатанном конверте в течение 30 дней со дня опубликования настоящего извещения в СМИ по адресу: 368855 Республика Дагестан, Ногайский район, с. Кунбатар (здание администрации сельского поселения) по рабочим дням с 8.00 до 17.00 по московскому времени.

Для участия в аукционе необходимо представить:

- заявку на участие в аукционе;
- пакет документов, прилагаемых к заявке.

Указанные документы в части их оформления и содержания должны соответствовать требованиям законодательства РФ.

ИЗВЕЩЕНИЕ
О ПРОВЕДЕНИИ ОТКРЫТОГО АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ПРАВА НА ЗАКЛЮЧЕНИЕ ДОГОВОРА АРЕНДЫ НА ЗЕМЕЛЬНЫЕ УЧАСТКИ ИЗ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ, НАХОДЯЩИХСЯ В МУНИЦИПАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ

Администрация муниципального образования сельского поселения «сельсовет Арсланбековский» Ногайского района Республики Дагестан сообщает о проведении открытого аукциона по закрытой форме подачи предложений о цене на право заключения договора аренды земельных участков из земель сельскохозяйственного назначения, находящихся в муниципальной собственности.

Решение о проведении открытого аукциона: Постановление главы администрации муниципального образования сельского поселения «сельсовет Арсланбековский» Ногайского района Республики Дагестан за №39 от 4 октября 2016года.

Организатор аукциона (Продавец) администрация муниципального образования сельского поселения «сельсовет Арсланбековский» Ногайского района Республики Дагестан.

Форма торгов: открытый аукцион по закрытой форме подачи предложений по цене.

Место проведения аукциона: 368852 Республика Дагестан, Ногайский район, с. Ленинаул (здание администрации сельского поселения). Контактный телефон: 8-928-800-12-36.

Сведения о земельных участках, начальная цена продажи права заключения договора аренды и шаг аукциона:

Предмет аукциона:

Лот №1. Земельный участок с кадастровым номером 05-03-000003:796 общей площадью 200 (двести) га пастбищ из земель сельскохозяйственного назначения, находящийся по адресу: Республика Дагестан, Ногайский район на территории МО СП «сельсовет Арсланбековский», для сельскохозяйственного производства.

Начальная выкупная стоимость права аренды земельного участка – 15600 (пятнадцать тысяч шестьсот) руб., шаг аукциона составляет 5% – 780 (семьсот восемьдесят) руб. 00 коп.

Сведения об обременении отсутствуют.

Сумма задатка составляет 20% от начальной цены – 3120 (три тысячи сто двадцать) рублей.

Дата начала приема заявок на участие в аукционе: заявки на участие в аукционе принимаются в запечатанном конверте в течение 30 дней со дня опубликования настоящего извещения в СМИ по адресу: 368852 Республика Дагестан, Ногайский район, с. Ленинаул (здание администрации сельского поселения) по рабочим дням с 8.00 до 17.00 по московскому времени.

Для участия в аукционе необходимо представить:

- заявку на участие в аукционе;
- пакет документов, прилагаемых к заявке.

Указанные документы в части их оформления и содержания должны соответствовать требованиям законодательства РФ.

Информацию об условиях проведения аукциона, условиях приема заявок, конкурсную документацию, форму заявки, проект договора аренды, сведения о выставленных на продажу права аренды земельных участках, а также перечень документов, прилагаемых к заявке можно получить с момента начала приема заявок по вышеуказанному адресу Продавца.

Вместе с заявкой претенденты должны подать следующие документы:

- для физических лиц – документ, удостоверяющий личность, ИНН или доверенность представителя, документ, подтверждающий внесение задатка;
- для юридических лиц – заверенные нотариально копии учредительных документов, свидетельство о государственной регистрации юридического лица, документ, подтверждающий внесение задатка.

Задаток вносится по реквизитам: УФК по РД администрация МО СП «сельсовет Арсланбековский».

Банковские реквизиты:

Расчетный счет: 40204810600000000491

Личевый счет: 03033928320

Банк-Отделение – НБ Республика Дагестан г. Махачкала

ОКАТО: 82240811001

КПП: 0525001205

ИНН: 0525001163

ОГРН: 1020501444039

ОКТМО: 82640411

ОКПО: 04292028

ОКОГУ: 32500

ОКФС: 14

ОКОПФ: 72

БИК: 048209001

Банк-Отделение – НБ Республика Дагестан г. Махачкала

КБК: 001 11105025100000120 (средства от продажи права на заключение договора аренды за земли, находящиеся в собственности поселений), назначение платежа – обеспечение заявки на участие в аукционе).

Договор аренды заключается по истечении 5 дней со дня подписания протокола проведения аукциона. Срок договора аренды устанавливается в соответствии со ст. 9 Федерального Закона РФ «Об обороте земель сельскохозяйственного назначения» № 101-ФЗ от 24.07.2002 года.

Дата, время и место определения участников аукциона: рабочий день после истечения 30 дней со дня опубликования настоящего извещения в СМИ в 9 час. 00 мин. по московскому времени по адресу: 368852 Республика Дагестан, Ногайский район, с. Ленинаул (здание администрации сельского поселения).

Расходы на оформление права аренды в полном объеме возлагаются на покупателя.

Суммы задатков, внесенные претендентами (кроме победителя), возвращаются им в течение 3 (трех) банковских дней со дня подписания протокола о результатах торгов. Продавец вправе отказаться от проведения открытого аукциона в сроки, установленные ст. 448 ГК РФ.

Предоставление документов для принятия участия в аукционе, оформления заявки, договора о задатке и место проведения аукциона: Республика Дагестан, Ногайский район, с. Ленинаул (здание администрации сельского поселения). Контактный телефон: 8-928-046-07-05.

Контактный телефон: 8-928-800-12-36

8-964-002-59-57.

Глава администрации МО СП «сельсовет Арсланбековский»

А.И. Кульдиев.

«ШОЫЛ ТАВЫСЫ»
(ГОЛОС СТЕПИ)

ТОКТАСТЫРУВШЫЛАР:
Дагестан Республикадынъ Халк Йыйыны
эм Правительствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Газета коьлем коммуникациялар тармагында эм маданият калымжады коршалавада законодательстводы тутувга тергев салув бойынша федераллык службасынынъ

ЮФО бойынша регионаллык Управлениесинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИИ №ФС 10-6455 (26 январь 2007 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар керп ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яванылылар. ДР-нынъ Баспа эм коьмлеклик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 17 саватте. Баспалавга кол басылган – 16 саватте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район,
с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 2500 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии ООО «Издательство «Лотос» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.